

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ - TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Teorie optimální měnové oblasti a možnosti její aplikace na Velkou Británii

The Theory of Optimum Currency Area and its Possibility of Application to Great Britain

Student: Bc. Vendula Beránková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Kateřina Dvoroková

Ostrava 2011

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Vendula Beránková**

Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 6210T004 Eurospráva

Téma: **Teorie optimální měnové oblasti a možnosti její aplikace na Velkou Británii**
The Theory of Optimum Currency Area and its Possibility of Application to Great Britain

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Teorie optimální měnové oblasti
 3. Velká Británie v procesu měnové integrace
 4. Aplikace teorie OCA na Velkou Británii
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledku diplomové práce
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

BALDWIN, R.; WYPLOSZ, CH. *Ekonomie evropské integrace*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. 480 s. ISBN 978-80-247-1807-1.

DE GRAUWE, P. *The Economics of Monetary Union*. 7th ed. Oxford: Oxford University Press, 2007. 281 s. ISBN 978-019-929-780-1.

LACINA, L. a kol. *Měnová integrace: Náklady a přínosy členství v měnové unii*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-560-5.

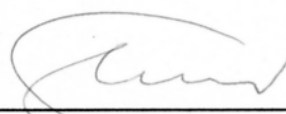
Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

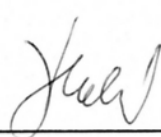
Vedoucí diplomové práce: **Ing. Kateřina Dvoroková**

Datum zadání: 26.11.2010

Datum odevzdání: 29.04.2011

doc. Ing. Karel Skokan, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 29. dubna 2011

Vendula Beránková

Na tomto místě bych ráda poděkovala Ing. Kateřině Dvorokové za věnovaný čas, vstřícný přístup, odbornou pomoc i cenné rady, kterými přispěla k vypracování této diplomové práce.

OBSAH

1 Úvod	7
2 Teorie optimální měnové oblasti.....	9
2.1 Asymetrické hospodářské šoky	12
2.2 Symetrické hospodářské šoky	15
2.3 Kritéria OCA	17
2.4 Náklady a přínosy členství v měnové unii	20
2.4.1 Náklady členství v měnové unii	20
2.4.2 Přínosy členství v měnové unii	23
2.4.3 Náklady versus přínosy	25
3 Velká Británie v procesu měnové integrace.....	30
3.1 Měnová spolupráce před druhou světovou válkou	30
3.2 Měnová spolupráce po druhé světové válce.....	32
3.3 Měnová spolupráce v rámci ES/EU	36
3.3.1 Plnění konvergenčních kritérií	44
3.3.2 Pět hospodářských testů	46
3.3.3 Připravenost Velké Británie na vstup do Evropské měnové unie	48
3.3.4 EMU versus teorie OCA	50
4 Aplikace teorie OCA na Velkou Británii	53
4.1 Otevřenost ekonomiky	54
4.2 Mobilita výrobních faktorů	56
4.3 Diverzifikace výroby	61
4.4 Sladěnost hospodářského cyklu	63
4.5 Stupeň reálné konvergence.....	65
4.6 Výsledková karta OCA kritérií	69
4.7 Británie v měnové unii: ano či ne?	72
5 Závěr.....	74
Seznam použité literatury.....	77

Seznam zkratek	81
Seznam tabulek, grafů a obrázků	82
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce.....	83
Seznam příloh	84

1 Úvod

Regionální měnové unie historicky vznikaly ze nejrůznějších důvodů historických, „existenčních“, ekonomických a zejména politických. Převahu politického faktoru lze např. nalézt již v procesu vytváření samostatného německého státu v roce 1871 a konstituování mnoha dalších zemí, např. Švýcarska nebo Itálie. Tzv. existenční důvody pro existenci regionálních měnových zón jsou charakteristické pro skupinu geograficky, ale i populačně velmi malých zemí, pro které je akceptace a legalizace měny hospodářsky silnějšího sousedního státu, respektive významného obchodního partnera, nezbytností. Do této skupiny patří např. Lichtenštejnsko, Monako nebo Vatikán¹.

Teorie optimální měnové oblasti (Optimum Currency Area - OCA) je pak typickým příkladem teorie, jejíž rozvoj má těsnou souvislost se záměry vytvoření vyšší formy integrace mezi dvěma nebo více ekonomikami². Teorie OCA je poměrně mladou ekonomickou teorií, jejíž počátky spadají do 60. let minulého století. Za tvůrce teorie optimální měnové oblasti je považován Robert Mundell. Teorii poté dále rozvinul např. Peter Kenen a Donald McKinnon.

Měnové unie vznikaly postupně od druhé poloviny devatenáctého století. V současné době je asi nejznámější měnová integrace v rámci Evropské měnové unie, jež je nyní tvořena sedmnácti evropskými státy³. Ve světě samozřejmě existují i další měnové unie. Patří mezi ně kupříkladu Spojené státy americké nebo méně známější Východní karibská měnová zóna či Centrální africké ekonomické a monetární společenství.

Velká Británie je všeobecně považována za „brzdu“ veškerých integračních kroků. Doposud byl postoj Britů k měnové integraci přísně odmítavý. Události v posledních letech však nalomily tradiční britský euroskepticismus a dnes již existuje jistá možnost, že se i Velká Británie začlení do eurozóny, jakmile na to bude její ekonomika připravena.

¹ HORVÁTH, R., KOMÁREK, L., Teorie optimálních měnových zón: rámec k diskusím o monetární integraci, s. 2.

² HORVÁTH, R., KOMÁREK, L., Teorie optimálních měnových zón: rámec k diskusím o monetární integraci, s. 1.

³ Členské státy eurozóny: Belgie, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko.

Cílem této diplomové práce je aplikovat vybraná kritéria teorie optimální měnové oblasti na ekonomiku Velké Británie. K dosažení tohoto cíle by mělo přispět především vymezení hlavních OCA kritérií a jejich následné uplatnění na prostředí britské ekonomiky. V souladu s cílem diplomové práce stanovuji hypotézu, že Velká Británie v tuto chvíli není připravena na vstup do Evropské měnové unie.

První kapitola „Teorie optimální měnové oblasti“ je zaměřena na základní teoretická východiska teorie optimální oblasti. Kapitola je rozdělena do několika oddílů, v nichž je postupně rozebrán vznik a vývoj teorie OCA, včetně její logiky nebo vliv asymetrických a symetrických šoků. Následuje stručná charakteristika kritérií teorie optimální měnové oblasti a shrnutí hlavních nákladů a přínosů členství v měnové unii. Závěr první kapitoly je pak věnován vzájemné komparaci nákladů a přínosů členství v měnové unii.

Druhá kapitola „Velká Británie v procesu měnové integrace“ dokládá míru zapojení Velké Británie do evropské měnové integrace. Pozornost je postupně zaměřena na měnovou spolupráci před druhou světovou válkou, v období po druhé světové válce a následně na měnovou spolupráci v rámci Evropské unie. Tato kapitola je již do jisté míry analyticky zaměřena, neboť obsahuje analýzu plnění maastrichtských konvergenčních kritérií, výsledky tzv. pěti ekonomických testů a hodnotí připravenost Británie na vstup do eurozóny.

Poslední kapitola „Aplikace teorie OCA na Velkou Británii“ je plně věnována aplikaci vybraných kritérií optimální měnové oblasti na britskou ekonomiku. Konkrétně se jedná o kritérium otevřenosti ekonomiky, diverzifikace produkce a kritérium mobility výrobních faktorů, resp. kritérium mobility pracovní síly. Jako doplňující kritéria byla vybrána sladěnost hospodářských cyklů a stupeň reálné konvergence. Výsledková karta těchto kritérií napomáhá zhodnotit, zda je pro Británii výhodné stát se součástí Evropské měnové unie a přijmout společnou měnu euro.

Při zpracování této diplomové práce byly použity jak metody obecné, tak metody specifické. Z obecných metod je to především metoda indukce, dedukce, analýza a syntéza. Ze specifických metod je to zejména metoda komparace (srovnávání) a abstrakce. Použitá datová základna pak zahrnuje údaje, jež byly čerpány především z Evropského statistického úřadu - Eurostatu a dále ze serverů www.businessinfo.cz a www.finance.cz.

2 Teorie optimální měnové oblasti

Teorie optimální měnové oblasti (Optimum Currency Area - OCA) je poměrně mladou ekonomickou teorií. Její počátky sahají do 60. let 20. století a jsou spojeny s krizí Bretton-woodského měnového systému⁴. Za tvůrce tradičního pojetí teorie OCA je považován Robert A. Mundell, který díky přínosu teorie OCA získal v roce 1999 Nobelovu cenu za ekonomii. Teorii optimální měnové oblasti následně dále rozvinul např. Peter Kenen (1969) ve svém díle *The optimum currency area: An eclectic view*, Donald McKinnon (1963) v díle *Optimum currency areas* a další ekonomové.

Mundell ve svých pracích (např. *A theory of optimum currency areas*, 1961) rozlišuje dva důležité pojmy: měnová oblast a měnová unie. V obou případech je aplikován režim fixního měnového kurzu. Rozdíl je pak v počtu měn, jež jsou používány v oběhu na daném území. A zatímco měnová oblast zahrnuje dvě či více měn navzájem (např. Evropský měnový systém), pro měnovou unii je charakteristická pouze jedna společná měna (např. Eurozóna). Mundell také rozlišuje tzv. pravé měnové oblasti a pseudoměnové oblasti. Příkladem pravé měnové oblasti je kupříkladu bimetalistický systém či zlatý standard. K pseudoměnovým oblastem pak Mundell řadí Breton-woodský systém nebo mechanismus měnových kurzů (ERM) Evropského měnového systému. Další významný ekonom, Francesco P. Mongelli („New“ *Views on the Optimum Currency Area Theory: What is EMU Telling Us?*, 2002), pak definuje optimální měnovou oblast jako optimální geografické území se společnou měnou, případně několika měnami, jejichž měnové kurzy jsou neodvolatelně zafixovány s možností jejich budoucího sjednocení. Vůči třetím zemím může společná měna, nebo navzájem fixované měny, volně plavat. Území OCA je dáno územím suverénních států používajících společnou měnu či fixující navzájem měny. Optimalita je definována splněním několika kritérií, zahrnujících mobilitu výrobních faktorů, otevřenost ekonomiky, diverzifikaci produkce, cenovou a mzdovou flexibilitu atd. Naplněním těchto kritérií by mělo

⁴ Padesátá léta minulého století byla charakteristická politickými a ekonomickými problémy, kterým musely USA čelit. Došlo k oslabení amerického dolaru, a protože byl celý Bretton-woodský systém fixně vázán na americký dolar, dostal se celý systém do velkých problémů. To mělo za následek, že v roce 1958 evropské státy obnovily konvertibilitu svých národních měn. Začaly se objevovat úvahy o tom, že by ve světové ekonomice měly být znovu nastoleny plovoucí měnové kurzy, které by mohly pomoci k obnovení vnitřní i vnější rovnováhy jednotlivých světových ekonomik.

dojít k situaci, kdy přínosy z členství v měnové unii převýší náklady s tímto krokem spojené. Obdobně chápe optimální měnovou oblast i Paul De Grauwe (2005)⁵.

Ve vývoji teorie OCA lze vymezit dva základní přístupy. První, ranný (tradiční) přístup vzniká v 60. letech 20. století. Soustřeďuje se na analýzu absorpce šoků a lze jej označit za přístup makroekonomický. Protože vychází z keynesiánství, jsou pro něj charakteristické následující předpoklady: krátkodobě strnulé mzdy a ceny, zaměnitelnost inflace a nezaměstnanosti na základě Phillipsovy křivky a možnost stimulace výkonu hospodářskou politikou. V rámci tradičního přístupu byla definována řada kritérií, jež by se měla sledovat. Mezi ta nejdůležitější patří:

- mobilita pracovní síly,
- diverzifikace výroby,
- otevřenost ekonomiky,
- stupeň cenové a mzdové flexibility,
- fiskální a politická integrace.

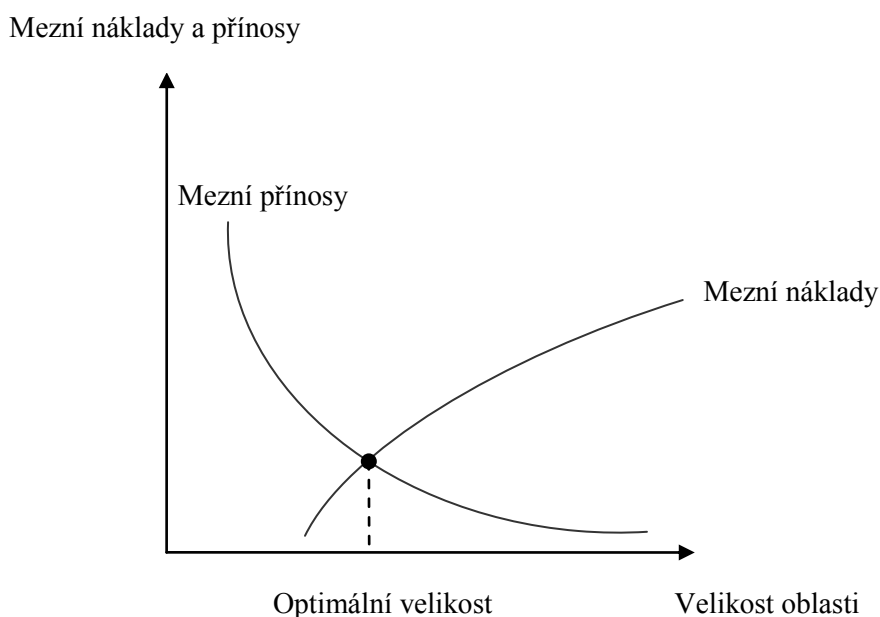
Od 70. let 20. století se formuje druhý, tzn. alternativní (současný) přístup, který již předpokládá, že žádná země nemůže splňovat všechny aspekty optimální měnové oblasti. Proto se zaměřuje na bližší zkoumání zmíněných kritérií. Do centra pozornosti se dostává analýza nákladů a přínosů, jenž vznikají při formování měnové unie. Na rozdíl od ranného přístupu bere v potaz mikroekonomické aspekty a neefektivnost nominálních měnových kurzů při absorpci šoků. Alternativní přístup se daleko více zaměřuje na kritérium symetrie šoků a snaží se odpovědět na otázku: *Jaký vliv má měnová integrace na ekonomiky zemí měnové unie?*

A jaká je optimální velikost měnové oblasti? Vzhledem k tomu, že užitečnost měny obecně s rostoucí velikostí oblasti vzrůstá, je mezní užitečnost kladná, ovšem s rozšiřující se měnovou oblastí mezní přínosy plynoucí ze společné měny postupně klesají. Jinými slovy řečeno, dodatečný přínos ze zapojení další země do velké měnové oblasti je menší než v případě, kdy byla tato měnová oblast malá. Tato myšlenka je zachycena v grafu 2.1 klesající křivkou mezních přínosů. S rostoucím počtem účastníků se však měnová oblast stává stále

⁵ LACINA, L., Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii, s. 18.

více rozmanitější. Za předpokladu, že větší rozmanitost představuje při sdílení společné měny vyšší náklady, pak jsou mezní náklady také kladné a s narůstající velikostí měnové oblasti rostou. V grafu je tato myšlenka znázorněna rostoucí křivkou mezních nákladů. Optimální velikosti měnové oblasti je dosaženo, jestliže jsou si mezní náklady a mezní přínosy plynoucí ze společné měny rovny⁶.

Graf 2.1: Logika teorie optimální měnové oblasti

Zdroj: Baldwin, Wyplosz (2008, s. 370), upraveno autorem

Teorie optimální měnové oblasti do jisté míry pokládá výhody plynoucí ze společné měny za samozřejmé, a proto se daleko více soustřeďuje na přesnější analýzu nákladů. Již zmiňovaná rozmanitost totiž ústí v hospodářské šoky. Teorie OCA se proto snaží zjistit, zda

⁶ V tomto případě také platí, že malé měnové oblasti nejsou jednoznačně optimální (měna užívaná v malé oblasti není příliš užitečná). Velká měnová oblast, i když má svá negativa, je vhodnější, neboť zvyšuje užitečnost peněz.

jsou země či regiony zúčastněné v měnové unii těmto šokům vystaveny a zda disponují potřebnými mechanismy pro jejich absorpci⁷.

V zásadě existují dva základní typy hospodářských šoků - asymetrické a symetrické hospodářské šoky. V následujících kapitolách budou tyto hospodářské šoky popsány.

2.1 Asymetrické hospodářské šoky

Asymetrický šok⁸ lze chápat jako situaci, kdy změna v agregátní poptávce (tj. změna v agregátních výdajích spotřebitelů, firem, vlády či změna v úrovni exportu a importu) nebo změna v agregátní nabídce (tj. změna v objemu výroby, resp. nabídky produkce domácích firem) nepostihuje členské země měnové unie stejným způsobem. V případě výskytu asymetrických šoků v členských zemích měnové unie je možnost zásahu společné centrální banky s cílem stabilizovat situaci velmi omezená či dokonce vyloučená. Změna nastavení některého z měnově-politických nástrojů (např. úrokových sazeb) totiž postihne plošně všechny členské země, tedy i ty, které šokem postiženy nebyly⁹.

Pro základní analýzu asymetrických šoků bývá nejčastěji užíván tradiční model agregátní nabídky a poptávky, tzv. **model AS - AD**. Negativní sklon křivky agregátní poptávky (Aggregate Demand - AD) vyjadřuje vztah mezi růstem reálného bohatství a spotřeby při snižující se cenové hladině. Pozitivní sklon křivky krátkodobé agregátní nabídky (Short-Run Agregate Supply - SRAS) vychází z předpokladu strnulých mezd, kdy s růstem cenové hladiny klesají reálné mzdy a zároveň roste produkt. Křivka dlouhodobé agregátní nabídky (Long-Run Agregate Supply - LRAS) je vertikálou na úrovni potencionálního produktu, protože v dlouhém období dochází k přizpůsobení cen a mezd. Z následujícího grafu 2.2 je patrné, že:

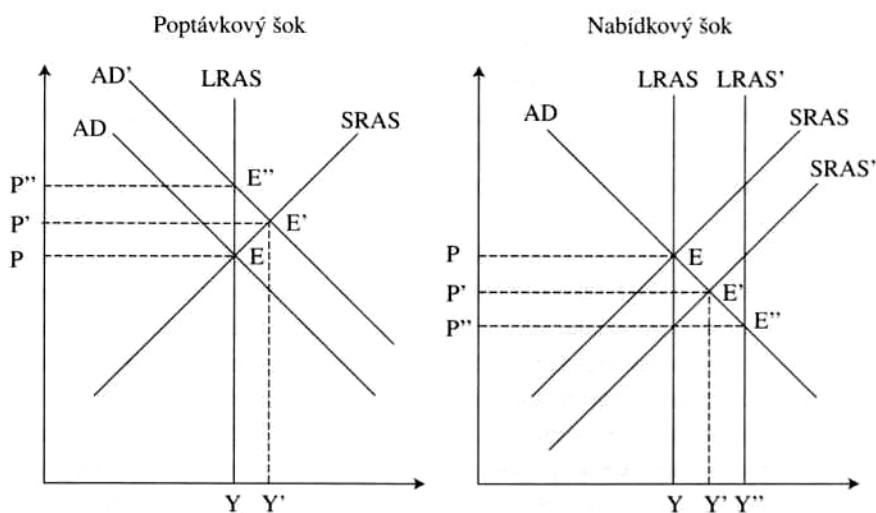
⁷ Státy s vlastní, tj. národní měnou mohou vyrovnávat účinky hospodářských šoků pomocí měnového kurzu, autonomní monetární a fiskální politiky. Naproti tomu členské země měnové unie nemohou použít jako vyrovnávací nástroj ani měnový kurz, ani autonomní monetární politiku.

⁸ V angličtině se pro termín *asymetrický šok* používá rovněž označení *idiosyncratic* nebo *country-specific shock*. Tato značení lépe vystihují geografické hledisko definice asymetrického šoku a zdůrazňují, že dopady šoku na jednotlivé země či regiony zúčastněné v měnové oblasti nejsou stejné.

⁹ LACINA, L., Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii, s. 148.

- Pozitivní poptávkový šok je charakterizován růstem agregátní poptávky - dochází k posunu křivky AD směrem doprava na úroveň AD'. Pro nový krátkodobý bod rovnováhy E' je typická vyšší cenová hladina a vyšší úroveň produktu. V dlouhém období, kdy je křivka LRAS vertikálou, dochází k posunu z bodu krátkodobé rovnováhy E' do bodu dlouhodobé rovnováhy E''. Produkt se vrací zpět na svou původní úroveň, ale cenová hladina zůstává vyšší.
- Pozitivní nabídkový šok je v modelu charakterizován posunem křivek SRAS a LRAS směrem doprava ve stejné míře. V krátkém období se posouvá křivka SRAS na novou úroveň SRAS', dochází k růstu produktu a k poklesu cenové hladiny. Nový krátkodobý bod rovnováhy se nachází na úrovni E'. V dlouhém období, kdy je křivka LRAS vertikálou, dochází k jejímu posunu směrem doprava na úroveň LRAS'. Nový rovnovážný bod se posouvá z bodu E' do bodu E'' a zároveň dochází k dalšímu navýšení produktu a ke snížení cenové hladiny.

Graf 2.2: Asymetrické šoky v modelu AS - AD

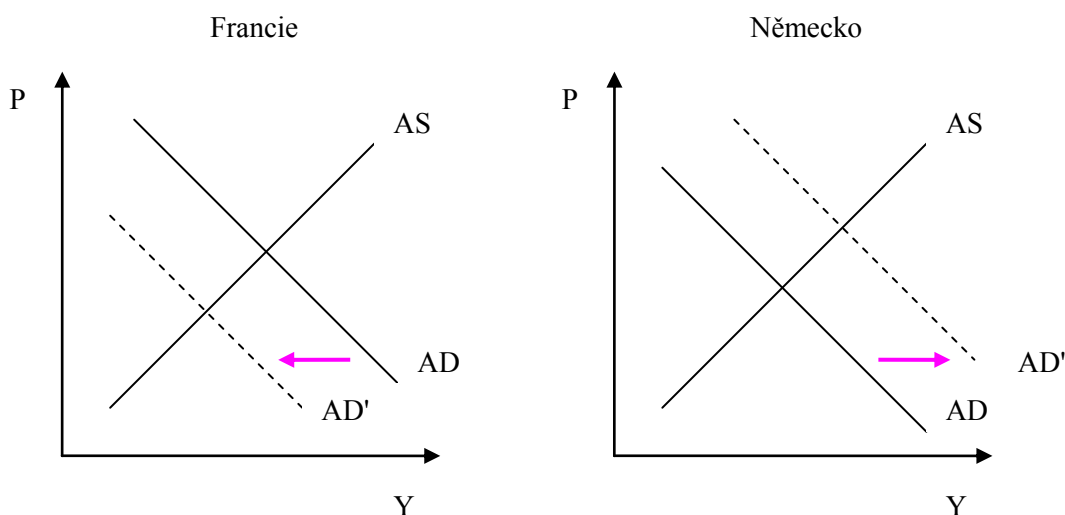

Zdroj: Lacina (2007, s. 184)

Obecně platí, že pozitivní nabídkové šoky (na rozdíl od pozitivních poptávkových šoků) mají za následek trvalé zvýšení produktu v ekonomice. Pozitivní nabídkový šok navíc snižuje ceny v ekonomice (zatímco pozitivní poptávkový šok ceny zvyšuje).

Teorie optimálních měnových oblastí prof. Mundella je zpravidla demonstrována prostřednictvím modelového příkladu dvou ekonomik, Francie a Německa. Předpokladem tohoto modelu je, že ekonomiky spolu vytvořily měnovou unii se společnou centrální bankou a měnou. Jak je patrné z grafu 2.3, asymetrický poptávkový šok se v modelu projeví poklesem agregátní poptávky ve Francii a současně růstem agregátní poptávky v Německu. Jinými slovy řečeno, ve Francii dochází k negativnímu poptávkovému šoku - křivka AD se posune směrem doleva na úroveň AD' , dochází k poklesu celkové produkce a k poklesu cenové hladiny. Naopak v Německu se setkáváme s pozitivním poptávkovým šokem, jenž je doprovázen posunem křivky AD směrem doprava na úroveň AD' . Roste celkový objem produkce, který zároveň tlačí na růst cenové hladiny.

Graf 2.3: Poptávkový asymetrický šok v modelu AS - AD

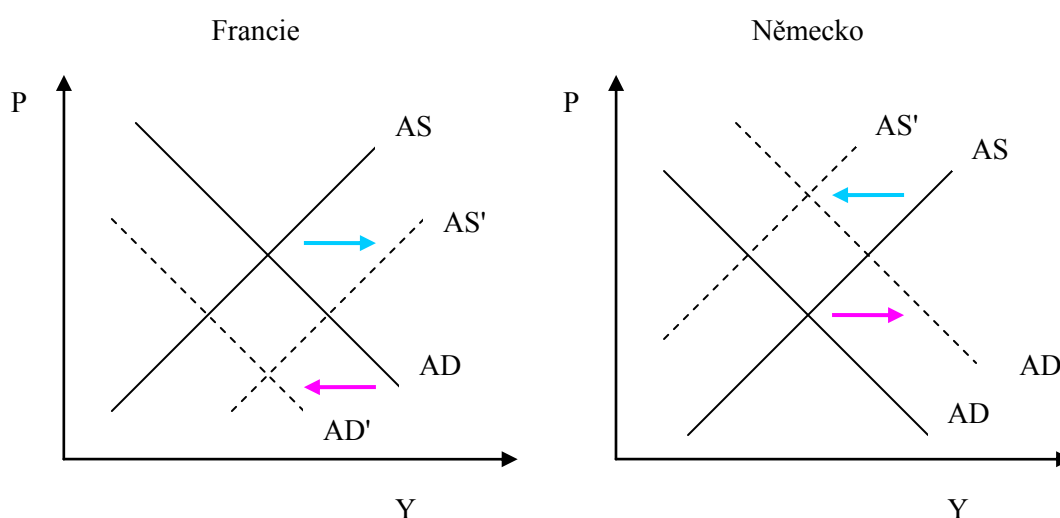

Zdroj: De Grauwe (2007, s. 6), upraveno autorem

Za předpokladu, že ve Francii dojde k růstu nezaměstnanosti, v Německu naopak dojde k jejímu snížení. Jistý problém však bude muset řešit i Německo, které bude vlivem ekonomické expanze vystaveno cenové nestabilitě. V důsledku svého členství v měnové unii

však země nemohou využít k obnovení rovnováhy vlastní monetární ani kurzovou politiku. V tomto případě mohou v ekonomice sehrát důležitou roli dva automatické vyrovnávací mechanismy: mobilita pracovní síly a flexibilita mezd. Proces působení obou zmíněných automatických vyrovnávacích mechanismů znázorňuje následující graf 2.4.

Graf 2.4: Působení automatických vyrovnávacích mechanismů v modelu AS - AD

Zdroj: De Grauwe (2007, s. 7), upraveno autorem

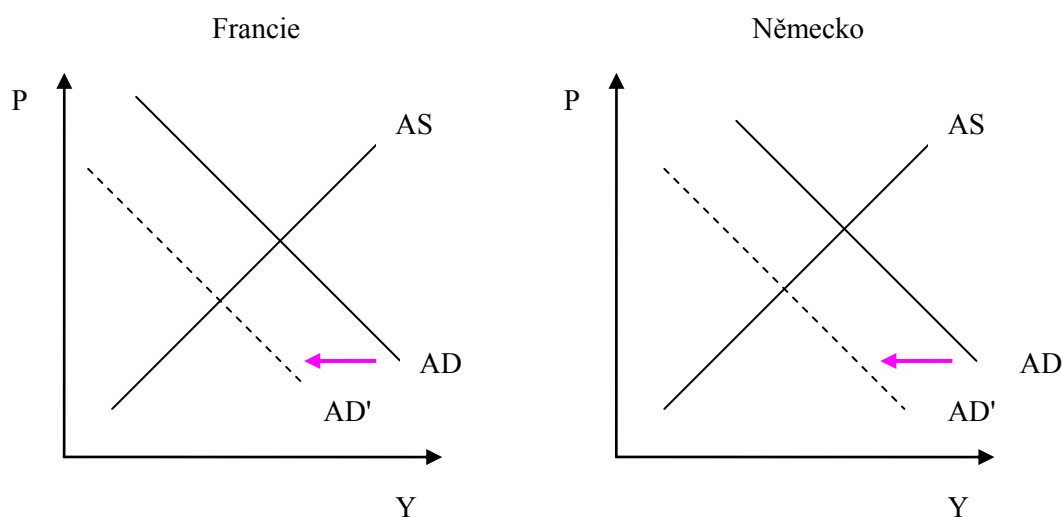
Pokud mezi ekonomikami existuje dostatečná flexibilita mezd i mobilita pracovní síly, resp. jsou-li oba vyrovnávací mechanismy funkční, bude poptávkový šok postupně vyrovnán bez nutnosti použití jiných (např. monetárních či fiskálních) zásahů. V případě, že tomu tak není, bude členství v měnové unii spojeno s vysokými náklady v podobě nezaměstnanosti ve Francii nebo zvýšených inflačních tlaků v Německu.

2.2 Symetrické hospodářské šoky

Členské země měnové unie mohou být zasaženy také symetrickými šoky. Symetrické hospodářské šoky můžeme definovat jako neočekávané výkyvy agregátní poptávky či agregátní nabídky, které postihnou zúčastněné ekonomiky unie podobným způsobem.

Mohou se státy vyrovnat s negativním poptávkovým šokem, jestliže jsou zúčastněny v měnové unii? Odpověď zní ano, alespoň z principu. V měnové unii je monetární politika zcela v kompetenci společné centrální banky. Dále zde existuje pouze jediná úroková sazba, protože měnové trhy jsou zcela integrovány. Pokud nyní společná centrální banka sníží úrokovou sazbu, zároveň tím stimuluje agregátní poptávku v obou zemích (na rozdíl od situace, kdy jsou země zasaženy asymetrickým šokem). Působnost centrální banky je však značně omezena, neboť disponuje pouze jediným nástrojem, kterým může vyřešit dva problémy. Pokud centrální banka sníží úrokovou sazbu, aby stimulovala agregátní poptávku ve Francii, dojde ke zvýšení inflačních tlaků v Německu. Na druhou stranu, jestliže centrální banka zvýší úrokovou sazbu, aby vyřešila rostoucí inflaci v Německu, dojde ke snížení agregátní poptávky. Problém obou zemí tak nabývá jen na intenzitě¹⁰. Působení symetrického hospodářského šoku v již zmiňovaných modelových ekonomikách Francie a Německa pak názorně dokumentuje i níže uvedený graf 2.5.

Graf 2.5: Symetrické šoky v modelu AS - AD

Zdroj: De Grauwe (2007, s. 20), upraveno autorem

¹⁰ DE GRAUWE, P., Economics of Monetary Union, s. 20.

2.3 Kritéria OCA

V následujícím textu jsou shrnuta základní kritéria optimální měnové oblasti, která byla vymezena v rámci tzv. první vlny ve vývoji teorie OCA. Jedná se o důležitá kritéria, která by měla být všemi případnými členy optimální měnové oblasti sledována.

Vysoký stupeň mobility výrobních faktorů kompenzuje ztrátu v oblasti monetární a kurzové politiky po vstupu do měnové unie. U zemí, mezi nimiž existuje vysoký stupeň mobility výrobních faktorů, se snižuje potřeba změny relevantních cen jako odezvy na asymetrické šoky¹¹. Kritérium mobility pracovní síly bylo navrženo Robertem Mundellem a jeho hlavní myšlenka spočívá v tom, že náklady sdílení společné měny mohou být sníženy, pokud budou produkční faktory (pracovní síla a kapitál) zcela mobilní přes hranice.

- **Mobilita pracovní síly** je zpravidla nízká v krátkém období díky nákladům spojeným s aktem migrace a adaptace. „*Optimální měnová oblast je pak taková oblast, v jejímž rámci se mohou lidé snadno pohybovat*“ (Mundellovo kritérium). Prof. Mundell zaměřil pozornost na ochotu pracovní síly stěhovat se v reakci na hospodářské šoky a došel k závěru, že mobilita pracovní síly je faktorem, jenž snižuje náklady asymetrického hospodářského šoku v měnové unii.
- Druhým produkčním faktorem je kapitál. **Mobilita kapitálu** v měnové unii je závislá na tempu, kterým mohou být investice jednou zemí generovány a naopak druhou zemí absorbovány. Vzhledem k tomu, že se obvykle předpokládá, že kapitál je mobilním faktorem, skutečnou překážkou, které je třeba věnovat pozornost, je mobilita pracovní síly.

Diverzifikace výroby je druhým důležitým kritériem optimální měnové oblasti, jež bylo poprvé vysloveno Peterem Kenenem. „*Optimální měnovou oblast tvoří země, jejichž výroba a vývozy jsou široce diverzifikovány a jsou podobné struktury*“ (Kenenovo kritérium). V tomto případě je velice pravděpodobné, že zbožíově specifické hospodářské šoky budou buď symetrické, nebo budou mít menší celkové následky, a tím se sníží potřeba častého

¹¹ LACINA, L., Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii, s. 62.

přizpůsobování měnového kurzu¹². Vysoký stupeň diverzifikace omezí potřebu změny relativních cen prostřednictvím nominálního měnového kurzu a zároveň působí preventivně při případných výkyvech vývoje ekonomiky. Země s vyšším stupněm diverzifikace výroby jsou proto schopny lépe se vyrovnat s náklady, jež souvisí s přechodem na fixní měnové kurzy. Účast v měnové oblasti je pro tyto země větším přínosem.

Otevřenost ekonomiky je dalším významným kritériem, jehož autorem je Ronald McKinnon. „*Optimální měnovou oblast tvoří země, které jsou obchodu velmi otevřeny a úzce mezi sebou spolupracují*“ (McKinnonovo kritérium). Neúčinnost nominálního znehodnocení měny z pohledu dopadů na konkurenceschopnost v dlouhém období může být dle McKinnona důvodem pro preferování režimu fixních kurzů. Kromě toho volatilní měnové kurzy snižují likviditu měny (resp. funkci peněz jako uchovatele hodnoty), neboť souhrnné cenové indexy mají v těchto ekonomikách tendenci kolísat více než v ekonomikách relativně uzavřených. Případné znehodnocení by se rychleji odrazilo v domácích cenách a v životních nákladech, čímž by byl potlačen původně zamýšlený efekt. Součástí této koncepce je i teze, že menší ekonomiky jsou zpravidla otevřenější a více inklinují k případnému členství v měnové unii¹³.

Flexibilita mezd a cen může mít za následek snížení, resp. omezení užívání pružného měnového kurzu jako nástroje adaptace při reagování na asymetrické šoky. Mzdová a cenová flexibilita může totiž ztlumit jevy, které doprovází asymetrický šok: nezaměstnanost v jedné zemi, inflaci pak v zemi druhé. Na druhou stranu ovšem platí, že pokud budou nominální mzdy a ceny strnulé směrem dolů, určitého stupně flexibility by mohlo být dosaženo právě změnami měnového kurzu. Ztráta tohoto měnového nástroje je tak jednoznačně zásadním nákladem členství v měnové unii. Je nutné však dodat, že zmiňovaná flexibilita cen a mezd je nutná zejména v rámci přizpůsobení v krátkém období (z hlediska dlouhodobého přizpůsobení totiž dochází k trvalým změnám reálných mezd a cen).

Strukturální podobnost tvorby hrubého domácího produktu. V tomto případě obecně platí, že čím více je struktura tvorby HDP podle sektorů u jednotlivých členů měnové unie podobná, tím menší je pravděpodobnost vzniku asymetrického šoku. Dosažení této

¹² BALDWIN, R., WYPLOSZ, CH., *Ekonomie evropské integrace*, s. 376.

¹³ LACINA, L., RUSEK, A., *Evropská unie: trendy, příležitosti a rizika*, s. 36.

strukturální podobnost HDP představuje poměrně komplikovaný a zejména dlouhodobý proces, který je spojen s odstraňováním obchodních bariér a s růstem vzájemného obchodu.

Podobnost měr inflace je další kritérium, které by mělo být sledováno. Obecně platí, že členské státy, které vykazují dlouhodobě shodnou (tzn. nízkou) výši měr inflace, zároveň vykazují i relativně stabilní úroveň vzájemných obchodních směnných relací. Podobnost měr inflace má za následek rovnovážný vývoj na běžných účtech platební bilance a dále pak pokles potřeby kurzové politiky, která bývá užívána jako základní vyrovnávací mechanismus.

Integrace finančních trhů nebývá zpravidla považována za plnohodnotný substitut nástroje permanentního vyrovnání v případě asymetrického šoku. Je spíše chápána jako podpora dlouhodobého vyrovnávacího procesu. Přesto mohou kapitálové toky z relativně stabilizovaných oblastí do regionů postižených šoky do jisté míry nahrazovat efekt změny nominálního měnového kurzu. Za předpokladu vysokého stupně integrace finančních trhů, která implikuje vysokou kapitálovou mobilitu, i malé změny úrokových sazeb vyvolají významné kapitálové toky mezi členskými zeměmi, jež mohou vyrovnávat vzniklou nestabilitu. Tento předpoklad tak umožňuje snížit rozdíly dlouhodobých úrokových sazeb, čímž zvyšuje dostupnost možnosti financovat následky vnější nerovnováhy a dále podporuje efektivní alokaci zdrojů¹⁴.

Vysoký stupeň **fiskální integrace** např. v podobě existence nadnárodního systému **fiskálních transferů** umožňující redistribuci fondů do členských zemí vystavených působení šoku zvyšuje schopnost vyrovnat se s následky asymetrického šoku v rámci měnové oblasti. Dosažení takovéto úrovně fiskální harmonizace však vyžaduje značně pokročilý stupeň politické integrace podmíněné vůlí a ochotou členských zemí sdílet vyplývající rizika¹⁵. Zjednodušeně transferové kritérium říká, že optimální měnovou oblast tvoří země, které se dohodly na vzájemné kompenzaci nepříznivých hospodářských šoků.

V rámci ekonomické diskuse věnující se specifikaci kritérií OCA již bylo několikrát poukázáno na skutečnost, že jsou to právě **faktory politické**, které jsou nadřazeny faktorům ekonomickým. „*Politická vůle integrovat se je často považována za hlavní a pravděpodobně*

¹⁴ LACINA, L., Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii, s. 64.

¹⁵ LACINA, L., RUSEK, A., Evropská unie: trendy, příležitosti a rizika, s. 37.

*i jedinou podmínku zřízení měnové unie. Úspěch měnové integrace je založen na společném politickém konsenzu zúčastněných zemí na preferencích týkajících se ekonomického růstu, nezaměstnanosti, míry inflace či stanovení cílů a způsobů provádění národních makroekonomických politik“*¹⁶. Mezi nejčastěji zmiňovaná politická kritéria patří kritérium jednotnosti priorit a kritérium soudržnosti.

- Pokud jde o kritérium jednotnosti priorit, platí, že se členské země měnové unie musí skutečně shodovat v tom, jak se vypořádat s hospodářskými šoky.
- Kritérium soudržnosti pak zní: pokud společná měnová politika vyvolává konflikty mezi národními zájmy, země, které tvoří měnovou oblast musí přijmout tyto náklady ve jménu společného osudu.

2.4 Náklady a přínosy členství v měnové unii

Měnová unie může přinést pro zainteresované země celou řadu výhod. Na druhou stranu však může být členství v měnové unii také spojeno s nárůstem nákladů.

2.4.1 Náklady členství v měnové unii

Náklady měnové unie jsou odvozeny ze skutečnosti, že jestli země opustí svou národní měnu, ztratí tím také nástroj hospodářské politiky, tzn. ztratí schopnost provádět vlastní národní monetární politiku. Země, které spolu vytvoří měnovou unii, nebudou mít už možnost měnit cenu své měny (pomocí devalvace a revalvace), aby mohly stanovit množství měny v oběhu nebo aby mohly změnit krátkodobé úrokové sazby.

Mezi hlavní náklady (resp. nevýhody) měnové unie lze zařadit následující:

- ztráta měnového kurzu jako nástroje hospodářské politiky,
- rozdílné preference zemí mezi inflací a nezaměstnaností,
- rozdílnosti v institucích pracovního trhu,

¹⁶ LACINA, L., Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii, s. 65.

- rozdílnosti v právních systémech,
- rozdílné míry ekonomického růstu,
- náklady spojené s otevřeností ekonomiky,
- možné zvýšení nerovností mezi bohatšími a chudšími regiony,
- ztráta výnosů z ražebného,
- ostatní náklady¹⁷.

Nejcitelnějším nákladem je pravděpodobně **ztráta měnového kurzu** jako nástroje pro odstranění dopadů reálných šoků, které jsou pro danou ekonomiku specifické. Tyto šoky totiž vyžadují úpravu reálného měnového kurzu. V režimu fixních měnových kurzů se břemeno přizpůsobení ekonomiky asymetrických šokům přesouvá z měnového kursu na jiné vyrovnávací mechanismy, kterými mohou kupř. být: úprava mezd a cen, mobilita výrobních faktorů (zejména mobilita pracovních sil) nebo systém fiskálního federalismu.

Různé země se často liší tím, že mají **rozdílné preference**. Některé země jsou schopny daleko lépe vyrovnat se s inflací. To může způsobit, že zavedení společné měny bude značně nákladné. Náklady měnové unie v tomto případě spočívají v tom, že pokud chtějí členské státy udržet směnný kurz fixovaný, budou si muset zvolit méně preferovanou míru inflace. Jinými slovy: země A bude muset akceptovat nižší inflaci a vyšší nezaměstnanost než by chtěla a naopak, země B bude muset akceptovat vyšší inflaci a nižší nezaměstnanost.

Další nevýhodou mohou být také **rozdíly v institucích pracovního trhu**. Některé pracovní trhy jsou ovládány centralizovanými pracovními odbory, jiné jsou řízeny odbory decentralizovanými. Tyto rozdílnosti mohou způsobit značné náklady - vzniklé institucionální rozdíly mohou vést k odlišnému mzdovému a cenovému vývoji¹⁸. Obecně platí, že čím větší je stupeň centralizace trhu práce, tím je možné dosáhnout většího stupně stability reálných mezd než v systému s nižším stupněm centralizace.

¹⁷ Například ztráta autonomie monetární politiky, případná ztráta fiskální autonomie nebo různé náklady mikroekonomického charakteru: náklady na založení nové měnově-politické instituce (tj. společné centrální banky), náklady na zavádění nových mincí a bankovek do oběhu, převod smluv, bankovních účtů nebo závazků na novou měnu, náklady na přizpůsobení informačních systémů atd.

¹⁸ A to dokonce i v případě, kdy členské země čelí stejným šokům.

Problematické mohou být i **rozdíly v právních systémech**. Právo chránící banky, jež nabízí hypoteční úvěry, je v některých zemích lépe upraveno než v jiných. Rozdíly v právních systémech také vedou k rozdílům při stanovování úrokových sazeb¹⁹. Vlivem těchto diferencí jsou stejné šoky rozprostřeny mezi členské země měnové unie rozdílně.

Některé země rostou rychleji než ostatní. Pokud země chtějí vytvořit měnovou unii, mohou rozdíly v míře růstu vést k určitým problémům. V případě vzniku měnové unie by mohlo také dojít ke zvýšení nerovností mezi bohatšími a chudšími regiony. Toto tvrzení se však zcela nepotvrdilo.

S náklady členství v měnové unii ve vztahu k míře otevřenosti národních ekonomik jsou spojeny dva okruhy problémů:

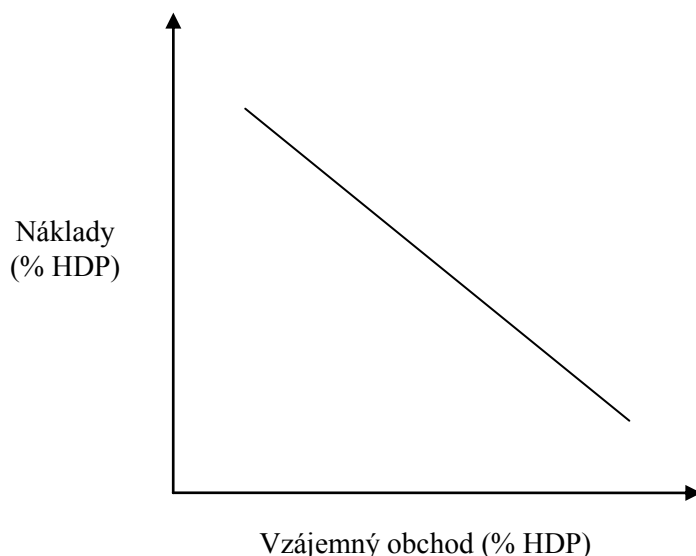
- První souvisí s analýzou otevřenosti ekonomiky a pravděpodobností výskytu asymetrických šoků. Existují dva různé názory - Evropské komise a Paula Krugmana (*Policy Problems of a Monetary Union*, 1990). Komise zastává názor, že vyšší otevřenost národních ekonomik vede k vyšší sladění hospodářských cyklů, tedy k nižší pravděpodobnosti výskytu asymetrických šoků. Náklady spojené se vstupem do měnové unie se s rostoucí mírou otevřenosti postupně snižují²⁰. Tento vztah znázorňuje graf 2.6. Prof. Krugman pak zastává opačný názor²¹.

¹⁹ Existují země, kde banky poskytují hypoteční úvěry s měnícím se úrokem. V jiných zemích je úrok po celou dobu platnosti hypotečního úvěru neměnný.

²⁰ DE GRAUWE, P., *Economics of Monetary Union*, s. 58.

²¹ Vyšší propojenost ekonomik vede k růstu specializace a zároveň se zvyšuje pravděpodobnost výskytu asymetrických šoků. Vztah mezi otevřeností ekonomiky a náklady členství v měnové unii pak bude znázorněn rostoucí křivkou.

Graf 2.6: Náklady členství v měnové unii a otevřenost ekonomiky

Zdroj: De Grauwe (2007, s.58), upraveno autorem

- Druhý okruh problémů se zabývá analýzou vztahu mezi otevřeností ekonomiky na straně jedné a účinností kurzové politiky na straně druhé. Použití kurzové politiky totiž vede k růstu variability cen v otevřené ekonomice ve srovnání s ekonomikou uzavřenou.

2.4.2 Přínosy členství v měnové unii

Zatímco analýza nákladů členství v měnové unii vychází z makroekonomické úrovně, pak přínosy členství spojených se zavedením společné měny musíme hledat především v rovině mikroekonomické. Mezi hlavní přínosy členství lze zařadit následující:

- Společná měna eliminuje **transakční náklady** spojené s konverzí jednotlivých měn uvnitř měnové unie. V souvislosti s odstraněním kurzové volatility v rámci měnové unie se podstatně snižuje nejistota investorů. Se snížením investičního rizika souvisí také snižování úrokových sazeb, což by mohlo přispět k ekonomickému růstu.

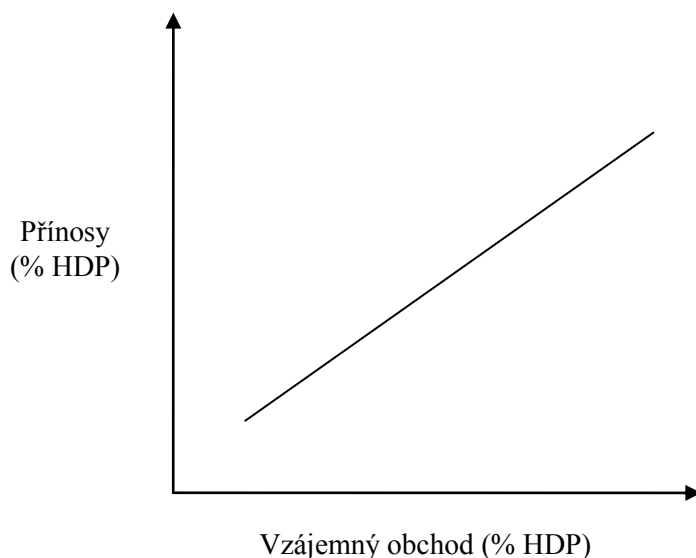
- **Stabilita cen** v podobě dlouhodobě nízké míry inflace je hlavním cílem společné centrální banky. Společná měnová politika by měla zajistit větší cenovou transparentnost. Politická podpora a koordinovaná spolupráce vlád členských zemí při dosažení cíle společné centrální banky by měla vést ke snížení inflace při poměrně nízkých společenských nákladech. Nízká inflace následně umožní snížit nominální úrokové sazby.
- Členství v měnové oblasti (unii) zavazuje členské státy provádět zodpovědnou a vzájemně koordinovanou fiskální politiku vedoucí ke **snížování rozpočtových schodků**. Nižší úroky, zapříčiněné eliminací kurzového rizika, sníží náklady spojené s financováním vládních výdajů pomocí emise státních dluhopisů²². Společná měna a jednotný vnitřní trh umožní zvýšit konkurenci v oblasti vládních zakázek, což společně se zpřísněnou kontrolou rozpočtového chování jednotlivých vlád podnítl vyšší efektivnost sektoru veřejné správy.
- Společná měnová politika **omezí potencionální šoky** zapříčiněné nestabilitou měnových kurzů, popř. nekoordinovanými monetárními politikami. Úrokové diferenciály jednotlivých zemí, které pravděpodobně přetrvají i po zavedení společné měny, budou odrazem rozdílného vnímání kredibility hospodářské politiky dané země z pozice investorů.
- Společná měna se může stát jednou z vedoucích světových měn. V takovém případě pak dojde k posílení významu dané měnové unie v oblasti politické i ekonomické. Významně se sníží potřeba devizových rezerv. Další významnou položkou je také výtěžek z ražebního nové společné měny²³.

Také z hlediska přínosů členství v měnové unii je významnou proměnnou **míra otevřenosti** národní ekonomiky. Obecně platí, že s rostoucí otevřeností ekonomik (resp. s rostoucím objemem vzájemné obchodní výměny) mezi členy měnové oblasti dochází k růstu přínosů spojených se zavedením společné měny. Jinými slovy, výhody ze zavedení jednotné měny se promítnou více u ekonomik malých a více otevřených než u ekonomik velkých a méně otevřených. Vztah mezi přínosy a otevřeností ekonomik znázorňuje graf 2.7.

²² Tato, méně nákladná, dluhová služba představuje určitou kompenzaci za ztrátu ražebního.

²³ LACINA, L., Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii, s. 72-73.

Graf 2.7: Vztah mezi přínosy členství v měnové oblasti a otevřeností ekonomiky

Zdroj: De Grauwe (2007, s. 80), upraveno autorem

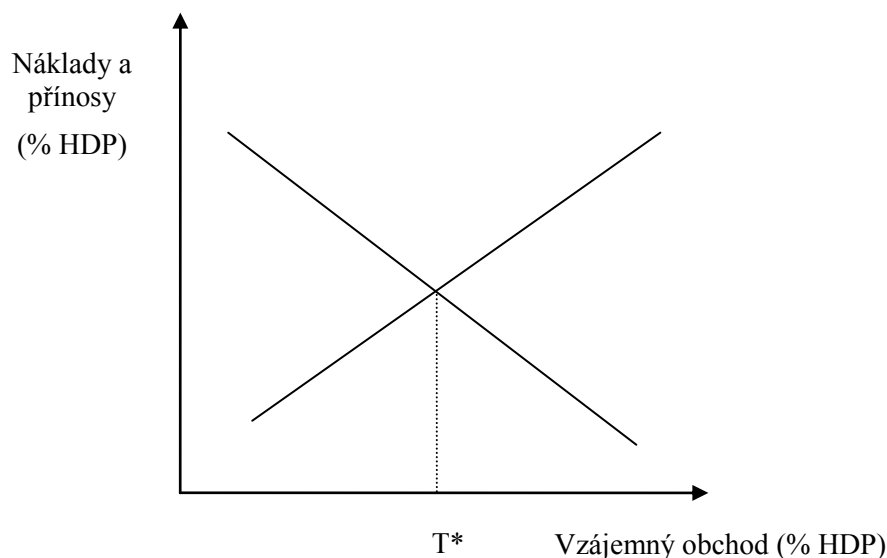
S růstem vzájemného obchodu rostou i celkové úspory při provádění transakcí a zajištění kurzového rizika. Výsledkem by pak mělo být další posílení obchodu uvnitř měnové oblasti, snížení investičních rizik, podpora přílivu přímých zahraničních investic, efektivnější alokace zdrojů a zprostředkovaně vyšší dynamika ekonomického růstu²⁴.

2.4.3 Náklady versus přínosy

V předešlých kapitolách byly charakterizovány hlavní náklady a přínosy spojené se členstvím v optimální měnové oblasti a se zavedením společné měny. Dále víme, že optimální měnová oblast je definována jako oblast, kde přínosy z členství převýší náklady s tímto krokem spojené. Kdy k tomu dojde znázorňuje graf 2.8, který srovnává již zmiňované křivky nákladů a přínosů ve vztahu k otevřenosti ekonomiky.

²⁴ LACINA, L., Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii, s. 97.

Graf 2.8: Analýza nákladů a přínosů spojených se členstvím v měnové oblasti

Zdroj: De Grauwe (2007, s. 81), upraveno autorem

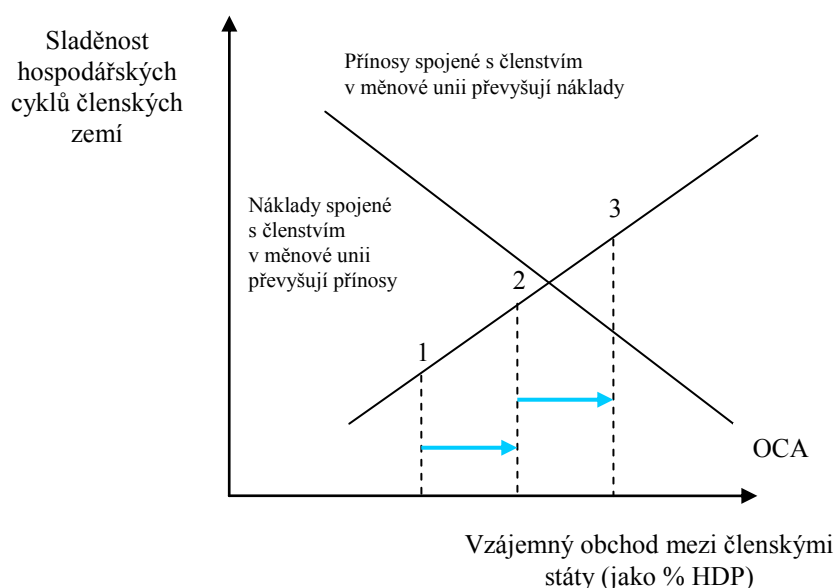
Průnik obou křivek v bodě T^* znázorňuje situaci, kdy jsou přínosy spojené se vznikem měnové oblasti rovny nákladům. Všechny body napravo od bodu T^* pak znamenají, že přínosy spojené se vznikem optimální měnové oblasti převýšily náklady. Naopak body nalevo od bodu T^* znamenají, že pro danou zemi bude výhodnější, když si ponechá svou autonomii v oblasti monetární i kurzové politiky - náklady spojené se vstupem do měnové oblasti totiž převyšují přínosy.

V souvislosti s analýzou nákladů a přínosů členství v měnové oblasti od konce 90. let 20. století nabývá na významnosti také analýza endogenního charakteru procesu měnové integrace. **Hypotéza endogenity** mění pohled na problematiku optimálních měnových oblastí. Vychází z předpokladu, že zkoumání historických dat poskytuje klamný obraz o výhodnosti vstupu země do měnové unie, jelikož kritéria OCA jsou endogenní. Zavedení společné měny vyvolává v ekonomice takové změny, které nakonec způsobí, že se daná měnová oblast stane optimální. Petr Rozmahel (2006) ve své disertační práci na téma *Metodologické aspekty posuzování připravenosti kandidátských zemí pro vstup do eurozóny z pohledu teorie optimálních měnových oblastí* uvádí: „Hypotéza endogenity kritérií optimality měnové oblasti

je založena na existenci vzájemné vazby mezi prohlubující se ekonomickou integrací zúčastněných zemí v procesu měnové unifikace a naplňováním charakteristik optimální měnové oblasti. Přijetí společné měny představuje eliminaci významné bariéry v intenzitě vzájemného obchodu, čímž dochází k prohloubení ekonomických vazeb zúčastněných ekonomik a následně i sladění jejich hospodářských cyklů a šoků. Teze endogenního charakteru kritérií teorie OCA včetně synchronnosti hospodářských cyklů vede k závěru, že země vstupující do společné měnové oblasti naplní uvedená kritéria ex post - tedy po přijetí společné měny“²⁵.

Uvedený graf 2.9 znázorňuje optimistický pohled na vývoj sladění hospodářských cyklů v důsledku vzájemné obchodní propojenosti. Tato optimistická hypotéza vychází z předpokladu, že zavedení společné měny je spojeno s růstem vzájemné obchodní výměny a postupnou vyšší sladěností hospodářských cyklů zainteresovaných ekonomik.

Graf 2.9: Hypotéza endogenity procesu měnové integrace - optimistický pohled

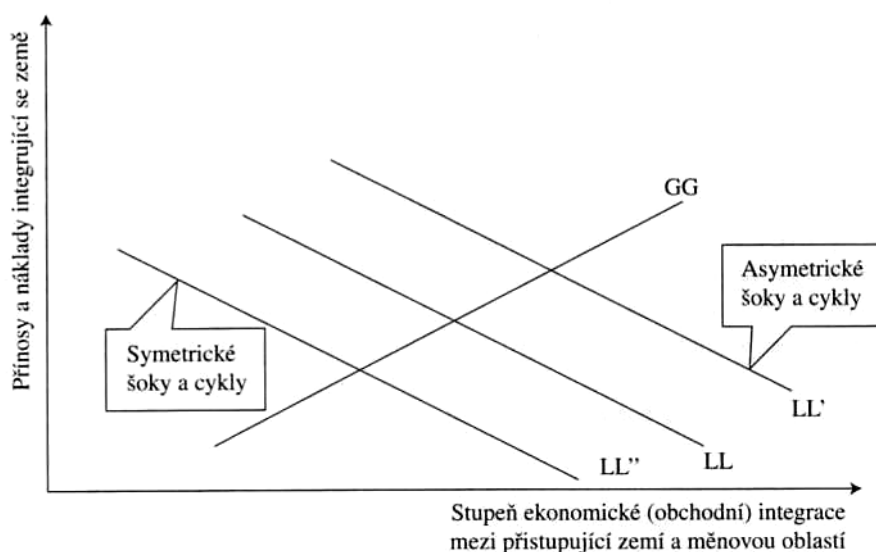
Zdroj: Lacina (2007, s. 119), upraveno autorem

²⁵ LACINA, L., Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii, s. 118.

Prohlubování ekonomické integrace vede k posunu z bodu 1 do bodu 2 a následně až do bodu 3. Je patrné, že na počátku integračního procesu země ještě netvořily optimální měnovou oblast. V důsledku prohlubování spolupráce se však do měnové oblasti postupně přesunuly. Dojde tak k naplnění hypotézy endogenity procesu měnové integrace.

Z hlediska analýzy nákladů a přínosů členství v měnové oblasti je třeba také připomenout význam symetrického výskytu šoků a synchronnosti hospodářských cyklů. Tento vztah vystihuje **Obsfeld - Krugmanův model**, který charakterizuje vztah mezi přínosy a náklady členství země v měnové unii a stupněm dosažené ekonomické integrace. Pozitivní sklon křivky GG charakterizuje rostoucí přínosy spojené s členstvím v měnové oblasti a s užíváním společné měny. Opačný sklon křivky LL pak znázorňuje vztah mezi náklady společné měny a stupněm obchodní integrace.

Graf 2.10: Obsfeld - Krugmanův model

Zdroj: Lacina (2007, s. 153)

Z modelu je patrné, že přínosy převyšují náklady od okamžiku, kdy je míra ekonomické integrace země rovna úrovni bodu průsečíku křivek GG a LL. Pozice křivky LL je ovlivněna stupněm synchronizace hospodářského cyklu a výskytem poptávkových a nabídkových šoků v jednotlivých ekonomikách. V případě asymetrického výskytu šoků

a nízké synchronnosti hospodářských cyklů v jednotlivých zemích se křivka nákladů posouvá na úroveň LL'. Vysoký stupeň synchronnosti hospodářských cyklů a symetrie šoků pak implikuje křivku LL" ²⁶.

Je více než zřejmé, že proces endogenity velice výrazně působí na velikost přínosů spojených s vytvořením měnové oblasti. Celá řada různých empirických studií navíc dokazuje, že kritéria optimální měnové oblasti mají endogenní charakter. Můžeme tedy konstatovat, že mezi přijetím společné měny, růstem vzájemného obchodu a následnou korelací hospodářských cyklů zemí tvořících měnovou oblast existuje pozitivní charakter.

Vytvoření měnové oblasti není ve světě ničím novým. Již v průběhu 19. století vznikala v Evropě celá řada měnových oblastí. Následující text proto pojednává o procesu vzniku měnové oblasti, resp. o procesu formování evropské měnové integrace a současně také o zapojování Velké Británie do tohoto procesu.

²⁶ LACINA, L., Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii, s. 154.

3 Velká Británie v procesu měnové integrace

Velká Británie je v Evropě známá svým euroskeptismem a dalo by se říci, že již od samého počátku brzdí jednotlivé integrační kroky, ať už se jedná o integraci ekonomickou či měnovou. Vždyť i její rozhodnutí přistoupit k ES nebylo motivováno urychlením integrace v Evropě, ale vycházelo z obav Británie, že ztratí svůj vliv na evropském kontinentu, pokud nebude součástí Společenství.

Ať už jsou ve Velké Británii u moci konzervatisté nebo labouristé, základní stanovisko politiků a většiny národa k evropské integraci je odmítavé - proto je i společná měnová a finanční politika Evropské unie Brity oficiálně zavrhována. Následující text proto předkládá nejen jak se vyvíjela měnová spolupráce v Evropě, ale také jak se Velká Británie do evropské měnové integrace s postupem času zapojovala.

3.1 Měnová spolupráce před druhou světovou válkou

Počátky měnových unií jsou spojeny s 19. stoletím, kdy v Evropě převládal bimetalismus. Hlavními měnami mezinárodního obchodu byly zlaté a stříbrné mince, které tvořily základ tehdejších měnových unií jako byla kupříkladu Latinská mincovní unie, Skandinávská mincovní unie, Německá měnová unie nebo Belgicko-lucemburská měnová unie. Postupem času však byly stříbrné i zlaté mince nahrazovány bankovkami a jinými formami peněz.

Měnová spolupráce v období před druhou světovou válkou se vyznačovala jinou kvalitativní i kvantitativní úrovní. Formy této spolupráce původně spočívaly *především na dohodách uzavíraných mezi dvěma, případně více zeměmi o využívání a udržování určitých vnitřních měnových systémů*²⁷. Meziválečné období bylo charakteristické zejména snahami zemí o udržení zlatého standardu. Velká Británie zavedla v roce 1925 tzv. **standard zlatého slitku**, který centrální bance přikazoval vypořádávat své závazky zlatem. Emitované bankovky však byly dle nominálního zlatého obsahu směnitelné pouze za zlaté slitky (tedy cihly) s uzančnou hmotností 400 trojských uncí, což je v přepočtu asi 12,5 kilogramů. Díky

²⁷ MARKOVÁ, J., Mezinárodní měnová spolupráce, s. 10.

tomu byla směnitelnost bankovek za zlato znemožněna soukromým osobám a zlato bylo tím pádem využíváno pouze v rámci zahraničního platebního styku. Plnohodnotné mince sice zůstaly zákonným platidlem, ovšem byly postupně stahovány z oběhu a k jejich ražbě už nedocházelo.

Na podzim 1929 zasáhla celý svět velká hospodářská krize, která ukončila veškeré snahy o obnovení zlatého standardu. Do roku 1936 postupně všechny evropské státy přestaly vázat svou národní měnu na zlato. Velká Británie pak byla mezi prvními zeměmi, jež zrušily směnitelnost své měny za zlato. Došlo k tomu v roce 1931, kdy odliv zlata a kapitálu ze země a vysoké zadlužení země vyvolaly nedůvěru v anglickou libru. Velká Británie proto zavedla systém volně pohyblivého kurzu anglické libry.

Některé státy jako například země Commonwealthu (s výjimkou Kanady), britské kolonie, Portugalsko, skandinávské a další země, následovaly Británii a zrušily rovněž vazbu svých měn na zlato a prováděly stejnou měnovou politiku jako Velká Británie. Tím se vytvořil tzv. **librový blok**²⁸ zemí, které udržovaly pevný kurz svých národních měn vůči anglické libře. Tyto země pak ukládaly v Londýně většinu svých devizových rezerv, jež měly sloužit k vzájemnému vypořádání plateb a k devizovým operacím se zeměmi mimo librový

²⁸ V roce 1939 zavedla Británie devizová omezení a librový blok byl přeměněn na librovou oblast, která byla o něco málo menší než librový blok. Devizové předpisy převzaly i ostatní účastnické země librové oblasti, jež musely dodržovat tři základní ustanovení:

1. měny librové oblasti byly vzájemně směnitelné podle úředního kurzu britské libry, ovšem nebyly směnitelné za měny třetích zemí,
2. devizové a zlaté rezervy zemí librové oblasti byly konvertovány do britských liber a byly spravovány Velkou Británií,
3. souhlas zemí librové oblasti s tím, že jim bude v době války Británie platit pouze v britských librách a tyto librové pohledávky vůči Británii budou vypořádány až po skončení války.

Velká Británie se snažila librovou oblast udržet i po válce. Její snahou bylo učinit z libry důležitou obchodní a rezervní měnu i pro země mimo librovou oblast. Pod nátlakem USA vyhlásila Británie v roce 1947 devizovou směnitelnost. Ačkoliv tato směnitelnost trvala poměrně krátkou dobu, od 15. července 1947 do 20. srpna 1947, i tak došlo ke značnému odlivu devizových rezerv z Velké Británie. Devalvace libry v roce 1949 pak zapříčinila, že došlo k nárůstu nedůvěry v britskou libru. Británie následně v roce 1961 vyhlásila devizovou směnitelnost. Tím byl vytvořen předpoklad pro to, aby se libra mohla opět stát důležitou rezervní měnou. Současně Británie umožnila konverzi libry do jiných měn. Protože však nedokázala zastavit zaostávání ekonomiky, došlo postupně k oslabení a úteku od britské libry. Účastnické země proto začaly librovou oblast postupně opouštět. Librová oblast se pak rozpadla v roce 1972, kdy Británie přešla na systém volně pohyblivého měnového kurzu.

blok. Díky tomu byla libra ještě i v období mezi dvěma světovými válkami a pak také i krátce po druhé světové válce hlavní obchodní a rezervní měnou²⁹. Navíc díky tomu, že se většina evropských zemí rozhodla zůstat u dřívějšího měnového systému a že Velká Británie zavedla pohyblivý kurz libry, britští vývozci mohli využívat nově vzniklou konkurenční výhodu na světových trzích. Postupně se obnovovala také důvěra v britskou libru, ovšem ekonomického postavení, jež Británie zastávala na počátku 20. let 20. století, již dosaženo nebylo.

3.2 Měnová spolupráce po druhé světové válce

Poválečná měnová spolupráce se vyznačuje především tím, že se opírala o existenci nadnárodních měnových institucí s vlastní organizační strukturou a o multilaterální dohody. Základy nové měnové spolupráce pak byly položeny na konferenci konané ve dnech 1. až 22. července 1944 v americkém městě Bretton-Woods za účasti delegátů z 45 zemí. Cílem této konference bylo nastolit takový mezinárodní měnový systém, jež by pomáhal zajistit stabilní vzájemné mezinárodní hospodářské vztahy mezi zúčastněnými zeměmi, podporoval by rozvoj mezinárodního obchodu a vytvářel tak prostor vzájemné důvěry.

Při jednáních o novém poválečném mezinárodním měnovém uspořádání delegáti v podstatě vycházeli ze dvou návrhů, jež byly zveřejněny v letech 1942 - 1943: Keynesova plánu (tj. britského) a Whiteova plánu (tj. amerického). Společným znakem těchto dvou plánů byla snaha vytvořit nový systém mezinárodní měnové spolupráce, jež by se opíral o činnost stabilní a stále mezinárodní finanční instituce. V ostatních aspektech se plány značně lišily a často byly i protichůdné. Bylo to dáno především tím, že se během druhé světové války prohloubily rozdíly mezi britskou a americkou ekonomikou. Je samozřejmostí, že se tyto rozdíly odrazily také v navrhovaných projektech poválečné mezinárodní měnové spolupráce. Hlavní charakteristické rysy obou plánů pak porovnává následující tabulka.

²⁹ MARKOVÁ, J., Mezinárodní měnová spolupráce, s. 15-16.

Tabulka 3.1: Charakteristické znaky Whiteova a Keynesova plánu

Whiteův plán	Keynesův plán
<ul style="list-style-type: none"> ■ vycházel z pozice věřitelských zemí s dostatečnými devizovými rezervami ■ preferoval zlato, nepočítal s příliš velkou úvěrovou kapacitou nových institucí ■ požadoval odstranění devizových omezení ■ předpokládal založení mezinárodních finančních institucí - Stabilizačního fondu s úvěrovou kapacitou 8,8 mld. USD a Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj ■ předpokládal vytvoření společného fondu z vkladů členských zemí (ve zlatě, národních měnách a státních cenných papírech) ■ úvěry z fondu poskytovat proti složení příslušného ekvivalentu v národní měně, max. do výše 200 % členské kvóty, dlouhodobé investiční úvěry měla poskytovat Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj ■ parity národních měn vyjadřovat ve zlatě či měnové jednotce „unitas“, která by měla obsah shodný s USD, změnu parity je nutno konzultovat s MMF ■ devizové kurzy členských zemí odvozované od měnových parit budou sloužit jak k provádění operací mezi jednotlivými zeměmi, tak i k operacím s MMF 	<ul style="list-style-type: none"> ■ vycházel z pozice dlužnických zemí s nedostatečnými devizovými rezervami ■ nepreferoval zlato, požadoval větší úvěrovou kapacitu nových institucí ■ prosazoval zavádění nových devizových omezení ■ předpokládal založení finanční instituce bankovního typu, tzv. Mezinárodní clearingovou unii s úvěrovou kapacitou 25 mld. USD, jejíž činnost měly podporovat další dvě instituce působící v oblasti investic a kontroly pohybu zboží ■ zavedení zúčtovací jednotky „bancor“, jež bude možné nakoupit od clearingové unie za zlato při pevné ceně ■ zavedení zvláštních limitů, které měly zabránit neomezenému růstu zadlužení ■ parity národních měn vyjadřovat v měnové jednotce „bancor“ ■ devizové kurzy odvozené od měnových parit a povinnost centrálních bank udržovat tržní kurzy ve vymezeném rozmezí od paritních kurzů

Zdroj: Marková (2006, s. 23.)

Přijatý projekt byl nakonec výsledkem celé řady kompromisů. Obsahoval jak prvky britského, tak i amerického plánu. Nutno však podotknout, že ve finální koncepci nakonec převážily prvky amerického (Whiteova) plánu na poválečné mezinárodní měnové uspořádání. Vzniklý Bretton-Woodský systém byl založen na dvou základních důležitých předpokladech:

- Byla zachována vedoucí úloha zlata a amerického dolaru v mezinárodních měnových vztazích, zásada návratnosti a podmíněnosti ve finančních operacích Fondu a systém pevných měnových kurzů.
- Druhým předpokladem pak byla povinnost pro každou zemi stanovit paritní hodnotu své měny oproti USD a udržovat fixní devizový kurz s maximální odchylkou $\pm 1\%$ od této hodnoty.

Na základě přijaté dohody z Bretton-Woods, jež vešla v platnost dne 27. prosince 1945, byly vytvořeny dvě zásadní instituce: Mezinárodní měnový fond a Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj.

- **Mezinárodní měnový fond** (International Monetary Fund - IMF) je mezinárodní organizace přidružená k OSN, jež si klade za cíl usnadňovat mezinárodní měnovou spolupráci, podporovat stabilitu směnných kurzů a prostřednictvím půjček podporovat státy, jež zažívají hospodářské potíže. V současné době má 187 členů. Hlavní sídlo Mezinárodního měnového fondu se nachází ve Washingtonu D.C.
- **Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj** (International Bank for Reconstruction and Development - IBRD) představuje jednu z pěti členů skupiny Světové banky³⁰. Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj usiluje o snižování chudoby

³⁰ Světová banka (World Bank - WB) zajišťuje finanční a technickou pomoc rozvíjejícím se zemím. Světová Banka se skládá z těchto pěti skupin: Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj (International Bank for Reconstruction and Development - IBRD), která poskytuje klasické úvěry, Mezinárodní rozvojové asociace (International Development Association - IDA), která poskytuje bezúročné půjčky, Mezinárodní finanční korporace (International Finance Corporation - IFC), která financuje soukromé investiční projekty, Multilaterální agentury pro garance investic (Multilateral Investment Guarantee Agency - MIGA), která poskytuje garance pro politická rizika soukromých úvěrů v rozvojových zemích a dále Mezinárodní centrum pro urovnávání investičních sporů (International Centre for Settlement of Investment Disputes - ICSID).

v zemích se středními příjmy a úvěruschopných chudších zemích prostřednictvím půjček, garancí a další pomoci včetně analytických a poradních služeb ve prospěch udržitelného rozvoje.

Co se týče činnosti a účinnosti systému, během první poválečné dekády se Bretton-Woodský systém v Evropě prakticky neuplatňoval. Své přínosy proto zpočátku prokazovala jiná monetární instituce - Evropská platební unie³¹. Dohoda o založení Evropské platební unie (European Payments Union - EPU) byla podepsána dne 19. září 1950. Unie měla pomoci svým členským státům³² při odstraňování devizových omezení a při zavádění vnější směnitelnosti. Proto bylo pro Evropskou platební unii charakteristické mnohostranné zúčtování plateb, automatické poskytování úvěrů a vyrovnávání měsíčních sald v dolarech, ve zlatě či úvěrem. Po zavedení vzájemné směnitelnosti měn západoevropských zemí pak ztratila Evropská platební unie svůj účel a proto v roce 1958 ukončila svou činnost.

Na činnost Evropské platební unie navázala koncem roku 1958 Evropská měnová dohoda (European Monetary Agreement - EMA), podepsaná dne 8. srpna 1955 členskými zeměmi Evropské platební unie. Evropská měnová dohoda měla přispět k prohloubení spolupráce mezi centrálními bankami členských zemí v oblasti dalšího rozšiřování vnější směnitelnosti národních měn a zabránit tak případnému návratu k bilaterálním platebním vztahům. Dále měla napomáhat zabezpečovat rovnováhu platebních bilancí, stabilitu měnových kurzů členských zemí a podporovat liberalizaci jejich zahraničního obchodu³³.

Je tedy patrné, že mezinárodní měnová spolupráce Velké Británie i ostatních západoevropských zemí se vyvíjela jednak v souladu s představami Mezinárodního měnového fondu, na druhou stranu zde existovaly rovněž snahy o regionální měnovou integraci v rámci Evropské platební unie. Největšího stupně měnové integrace však bylo dosaženo až v rámci Evropských společenství, resp. Evropské unie.

³¹ Evropská platební unie vznikla na platformě členství v Organizaci pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC). Včetně vazeb na bývalé britské a francouzské kolonie tato monetární instituce pokrývala v té době až 70 % světového obchodu.

³² Belgie, Lucembursko, Dánsko, Francie, Island, Irsko, Itálie, Nizozemsko, Norsko, Spolková republika Německo, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko a Velká Británie.

³³ MARKOVÁ, J., Mezinárodní měnová spolupráce, s. 142.

3.3 Měnová spolupráce v rámci ES / EU

Formování měnové spolupráce v rámci Společenství probíhalo z počátku velmi pozvolna. Římské dohody ze dne 25. března 1957 totiž bezprostředně neupravovaly otázky v oblasti měnové spolupráce mezi členskými státy. Nutnost vzájemné měnové spolupráce byla poprvé zdůrazněna v roce 1962 na zasedání nejvyšších představitelů Evropského hospodářského společenství (EHS). Členské země se snažily nalézt společný postup v měnové oblasti. Samotný rozhodovací proces byl pak umocněn a urychlen měnovou krizí, jež postihla některé členské státy v průběhu 60. let 20. století. Tato měnová krize ukázala, že měnová spolupráce založená pouze na vzájemných konzultacích je značně nedostačující. Začaly se tedy objevovat první návrhy a koncepty na vytvoření zcela nového mechanismu spolupráce jak v oblasti hospodářské, tak v oblasti měnové. Společenství si tak začalo klást nový cíl: prohloubit probíhající integraci na úroveň hospodářské a měnové unie.

Názory členských států na to, jak by měla následná měnová spolupráce vypadat, se značně lišily. Obecně zde převládaly dva názorové proudy. Monetaristé zastávali tzv. koncepci motoru, která kladla důraz na společnou měnovou politiku, jež měla svým působením dále prohlubovat hospodářskou integraci. Jinými slovy řečeno, společná měnová politika měla být podle monetaristů hnacím motorem koordinace hospodářských politik. Tuto koncepci zastávala Francie spolu s Belgií a Lucemburskem. Naproti tomu ekonomisté prosazovali tzv. koncepci korunovační, která byla založena na myšlence, že vytvořená měnová unie bude vyvrcholením (tj. korunovací) integrované hospodářské politiky. Ekonomisté předpokládali, že hospodářská integrace postupně vyústí v měnovou unii. Korunovační koncepci prosazovala Itálie, Nizozemí a SRN.

Důležitým mezníkem v rozvoji měnové spolupráce byla tzv. **Wernerova zpráva** nebo také Wernerův plán³⁴, který byl zveřejněn dne 8. října 1970. Prostřednictvím této zprávy Pierre Werner³⁵ prezentoval svou vizi na vytvoření hospodářské a měnové unie. Plán předpokládal zavedení úplné směnitelnosti národních měn při stabilních měnových kurzech

³⁴ A Report to the Council and the Commission on the Realisation by Stages of Economic and Monetary Union in the Community.

³⁵ Pierre WERNER, lucemburský premiér a ministr financí. V roce 1959 se stal premiérem, během šedesátých a sedmdesátých let výrazně ovlivnil politiku své země a v roce 1970 si udělal v Evropě jméno jako otec prvního plánu na vytvoření hospodářské a měnové unie a zavedení jednotné měny.

a neměnných měnových paritách, jednotnou měnovou politiku řízenou centrální měnovou institucí, centralizované rozhodování v oblasti rozpočtové politiky, liberalizaci kapitálu a sjednocení daňových systémů. Součástí Wernerova plánu byl i dodatek, jež určil, jakým způsobem lze snižovat kurzové fluktuace mezi členskými státy, aniž by byla překročena povolená kolísavost evropských měn vůči americkému dolaru. Tato procedura je známa pod názvem had v tunelu. V podstatě šlo o systém pro sbližování jednotlivých měnových kurzů členských států ES. Kurzové uspořádání hada v tunelu bylo zavedeno s parametrem $\pm 0,75 \%$ pro kurzové rozpětí tunelu (tzv. fluktuační pásmo) a s parametrem $\pm 0,6 \%$ pro kurzové rozpětí hada.

Wernerův plán původně počítal se třemi etapami pro vytvoření hospodářské a měnové unie v průběhu deseti let: první etapa (1971 - 1973) i druhá etapa (1974 - 1976) byla naplánována na tři roky, třetí etapa (1977 - 1980) pak na léta čtyři. První fáze začala v roce 1971. Hlavním cílem bylo vytvořit systém vzájemného navázání měn členských států a zajištění jejich stability tím, že byly vázány na americký dolar. Etapa však byla postižena světovou měnovou krizí, byla zrušena konvertibilita amerického dolaru a v neposlední řadě došlo ke zhroucení pevných kurzů Bretton-Woodského systému. Výsledkem těchto událostí byla tzv. Basilejská dohoda, která byla uzavřena v dubnu 1972. Na základě této dohody státy přešly na systém plovoucích kurzů a bylo rozšířeno fluktuační pásmo „hada“ na hodnotu $\pm 2,25 \%$, tzn. na trojnásobek původní hodnoty. Basilejskou dohodu podepsala i Velká Británie, která se stala právoplatným členem Společenství k 1. lednu 1973³⁶.

³⁶ Velká Británie, s ohledem na své kulturní a historické vazby na Spojené státy americké, se při zapojování do integračních procesů chovala značně zdrženlivě. Na základě sledování prvních počínů EHS se ale nakonec rozhodla podat přihlášku do Evropských společenství. Narazila však na velký odpor Francie, v jejímž čele stál neoblomný a rázný prezident Charles de Gaulle, který britskou přihlášku razantně zamítl. Měl k tomu několik důvodů. Velkým problémem byl systém tzv. imperiální preference, který v tehdejším britském impériu a v Commonwealthu fungoval už více než šedesát let (Británie a její partnerské země v Commonwealthu obchodovaly mnohem více mezi sebou než s ostatními státy). Druhým důvodem bylo, že Británie nesměla do ES vstoupit dříve, než budou dohodnuty podrobnosti v oblasti Společné zemědělské politiky (pokud by byl Británii umožněn vstup před stanovením finančních podmínek Společné zemědělské politiky, je velmi pravděpodobné, že by Británie spolu s Německem veškeré francouzské návrhy při hlasování kvalifikovanou většinou zamítl). A nakonec, Charles de Gaulle si myslel, že čím déle bude celou záležitost protahovat, tím větší šanci bude mít na zajištění výhodnějších podmínek. A to jak pro Společenství, tak pro samotnou Francii. Dne 26. ledna 1963 proto byla britská žádost o vstup do Společenství formálně zamítnuta. Obdobný průběh měla i druhá žádost, kterou Spojené království podalo v červenci 1967. Ale ani tento neúspěch Brity neodradil a ještě téhož roku byly

Dalším problematickým aspektem 70. let minulého století byly ropné šoky. Velká Británie, stejně jako celá řada dalších států, se v tomto období potýkala s vysokou inflací. Řešení ekonomických problémů se stalo prioritou a realizace Wernerova plánu byla proto odsunuta mimo centrum pozornosti.

Na konci 70. let minulého století byl však prosazen společný projekt německého kancléře Helmuta Schmidta a francouzského prezidenta Valéryho Giscarda d'Estaigna. Nástin Schmidtovy-Giscardovy iniciativy byl poprvé představen v dubnu 1978 na zasedání Evropské rady v Kodani, v červenci již byla prezentována ucelenější představa nového Evropského měnového systému (EMS)³⁷. Výsledná podoba EMS byla schválena v prosinci 1978. Samotný projekt Evropského měnového systému byl oficiálně spuštěn v březnu 1979. Cílem Evropského měnového systému bylo obnovit, resp. stabilizovat měnové kurzy mezi členskými zeměmi, izolovat se od negativního vlivu amerického dolaru a v důsledku tímto přispět k prohloubení ekonomické integrace v rámci Společenství. Evropský měnový systém se opíral o tři základní prvky: evropskou měnovou jednotku, mechanismus měnových kurzů (resp. kurzový mechanismus) a úvěrové mechanismy.

- **Evropská měnová jednotka** (European Currency Unit - ECU) byla základním prvkem Evropského měnového systému a její hodnota byla odvozována z koše měn členských zemí. Počáteční skladba tohoto koše, stejně jako počáteční hodnota ECU, byla na základě Rezoluce Rady ministrů o založení EMS shodná se stávající

zahájeny přípravy na další kandidaturu, která se uskutečnila v roce 1970. V roce 1969 se situace se obrátila ve prospěch Spojeného království, neboť novým francouzským prezidentem se stal Georges Jean Raymond Pompidou, který vstup Británie do ES podporoval. Díky tomu se dne 1. ledna 1973 Británie stala právoplatným členem Evropských společenství (společně s Irskem a Dánskem). Svůj specifický, zdrženlivý postoj k integračnímu procesu ovšem Británie nezměnila.

³⁷ Základním pilířem Evropského měnového systému měl být intervenční mechanismus, který by v rámci Společenství zajistil kurzovou stabilitu. Měl zahrnovat měny všech členských zemí, přičemž maximální odchylka tržních kurzů od dohodnutého středního kurzu byla stanovena na hodnotu $\pm 2,25$ %. Během následujících dvou let pak měla být tato odchylka zúžena na hodnotu ± 1 %. Dalším zásadním prvkem systému měla být nová měnová jednotka - Evropská měnová jednotka, která by nahradila dosud existující Evropskou zúčtovací jednotku. Emise Evropské měnové jednotky pak měla být prováděna jako protihodnota za část devizových rezerv, jež centrální banky zemí převedou na Evropský fond měnové spolupráce. Členské státy pak budou koordinovat svou politiku měnových kurzů vůči třetím, tj. nečlenským zemím. Během dvou let bude vytvořen Evropský měnový fond, jež má nahradit doposud fungující Evropský fond měnové spolupráce.

Evropskou zúčtovací jednotkou (European Unit of Accounts - EUA). V rámci Společenství pak byla ECU využívána jako platební prostředek mezi centrálními bankami členských států v souvislosti s intervenčními operacemi, jako zúčtovací jednotka v rámci úvěrového a intervenčního mechanismu, jako měnová jednotka institucí ES a také ke stanovení hodnoty středních kurzů měn a ke stanovení pásma, v jakém se mohou tržní kurzy odchylovat od bilaterálních středních kurzů. Emise ECU byla řízena Evropským fondem měnové spolupráce, do něhož každá členská země vkládala 20 % svých zlatých a dolarových rezerv. ECU byla tedy kryta zlatem a americkými dolary.

- **Kurzový mechanismus** (Exchange Rate Mechanism - ERM) byl dalším důležitým prvkem evropského měnového systému. Tento mechanismus navazoval na dosud přežívající systém měnového hada a byl nutným kompromisem mezi představami Německa a Francie na jeho stabilizační funkci. Německo, zapojené do měnového hada, požadovalo kurzový mechanismus opírající se o bilaterální měnové kurzy, tak jak tomu bylo v dosavadním systému. Naproti tomu Francie, která byla nucena systém měnového hada opustit již v roce 1976, požadovala kurzový mechanismus spočívající na stabilnějších základech ve formě vazby všech zúčastněných měn na jednu „kotvu“, kterou mělo být ECU. Kurzový mechanismus ERM byl založen na intervencích centrálních bank, jejichž cílem byla stabilita měnových kurzů³⁸.
- Třetím prvkem EMS jsou **úvěrové mechanismy**, které doplňují mechanismus měnových kurzů. Podle původních záměrů měly být úvěrové zdroje určené na podporu kurzové stability soustředěny do Evropského měnového fondu, jež měl být vytvořen během následujících dvou let. Tohoto záměru však nebylo za celou dobu existence EMS dosaženo. Členské státy tak mohly využívat pouze tyto tři základní úvěrové mechanismy: mechanismus velmi krátkodobé finanční pomoci, mechanismus krátkodobé finanční pomoci a mechanismus střednědobé finanční pomoci. Ačkoliv nebyl Evropský měnový fond nakonec vytvořen, byly tyto úvěrové mechanismy důležitou součástí EMS, neboť umožnily členským státům plnit jejich povinnosti.

³⁸ MARKOVÁ, J., Mezinárodní měnová spolupráce, s. 159.

Do Evropského měnového systému se v době jeho vzniku zapojily všechny členské země Společenství - Belgie, Dánsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, SRN a tedy i Velká Británie. S postupem času se k systému připojily i nově přistupující státy - Řecko (1984), Španělsko a Portugalsko (1989), Finsko, Rakousko a Švédsko (1995).

Ačkoliv se Británie zapojila do projektu Evropského měnového systému, nebyla vázána povinností řídit se pravidly, na nichž byl Evropský měnový systém založen. Důvodem je skutečnost, že se Velká Británie odmítla zapojit do kurzového mechanismu ERM, resp. ERM II od 1. ledna 1999. Pro přesnost, Británie vstoupila do kurzového mechanismu ERM v roce 1990, její členství však trvalo pouhé dva roky. V roce 1992 Velká Británie mechanismus ERM opustila a prozatím své členství neobnovila.

Další impuls k těsnější spolupráci v oblasti hospodářské i měnové přinesla schůzka představitelů Společenství v Hannoveru, jež proběhla v červnu 1988. Na tomto zasedání Evropské rady byl ustanoven výbor, který vedl tehdejší předseda Evropské komise Jacques Delors, jenž následně vypracoval zprávu popisující cestu k Evropské měnové unii - tzv. Delorovu zprávu. V prosinci 1989 se Evropská rada dohodla na svolání mezivládní konference. Ta měla dojednat podrobnější nástin Evropské měnové unie (EMU) spolu s postupem jejího dosažení. V únoru 1992, během zasedání Evropské rady v Maastrichtu, podepsali vrcholní představitelé členských států Společenství zásadní Smlouvu o Evropské unii, která je známá pod názvem Maastrichtská smlouva. Maastrichtská smlouva prakticky obsahovala kompletní Delorovu zprávu, která počítala se třemi etapami vývoje EMU. První etapa (1. července 1990 - 31. prosince 1993) byla zaměřena na vytvoření hospodářské a měnové unie. V rámci druhé etapy (1. ledna 1994 - 31. prosince 1998) bylo prioritou založení Evropské centrální banky a Evropského měnového institutu. Od 1. ledna 1999 je pak spuštěna třetí etapa, která se zaměřila na zavedení společné měny - eura. V tomto období však byla zavedena společná měna pouze v rámci nepeněžního styku mezi členskými zeměmi eurozóny. Až k 1. lednu 2002 bylo euro uvedeno do volného oběhu také v podobě bankovek a mincí.

Euro bylo zavedeno původně v jedenácti zemích Evropské unie. Dnes tvoří základnu eurozóny již sedmnáct států: Belgie, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko,

Slovinsko a Španělsko. Následující tabulka 3.2 dokumentuje, kdy jednotlivé státy vstoupily do eurozóny.

Tabulka 3.2: Seznam členských zemí eurozóny

Členská země	Datum vstupu do eurozóny
Belgie	1. ledna 1999
Estonsko	1. ledna 2011
Finsko	1. ledna 1999
Francie	1. ledna 1999
Irsko	1. ledna 1999
Itálie	1. ledna 1999
Kypr	1. ledna 2008
Lucembursko	1. ledna 1999
Malta	1. ledna 2008
Německo	1. ledna 1999
Nizozemsko	1. ledna 1999
Portugalsko	1. ledna 1999
Rakousko	1. ledna 1999
Řecko	1. ledna 2001
Slovensko	1. ledna 2009
Slovinsko	1. ledna 2007
Španělsko	1. ledna 1999

Zdroj: Euroskop (2011a), upraveno autorem

V Maastrichtské smlouvě byla kromě koncepce hospodářské a měnové unie definována také tzv. kritéria konvergence (maastrichtská kritéria). Jde o pět kritérií, které musí členský stát splnit, aby mohl vstoupit do třetí etapy hospodářské a měnové unie, tj. aby se kvalifikoval pro přechod k měnové unii.

Maastrichtská konvergenční kritéria jsou vyjádřena ve Smlouvě o fungování Evropské unie (čl. 140)³⁹ a v navazujících protokolech, tj. v Protokolu o kritériích konvergence a v Protokolu o postupu při nadměrném schodku. Jde o následující čtyři kritéria⁴⁰:

1. **Kritérium cenové stability:** *Dosažení vysokého stupně cenové stability patrného z míry inflace, která se blíží míře inflace nejvýše tří členských států, jež dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků.* Podle Protokolu o kritériích konvergence kritérium cenové stability znamená, že členský stát vykazuje dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace měřenou v průběhu jednoho roku před provedeným šetřením, jež nepřekračuje o více než 1,5 procentního bodu míru inflace nejvýše tří členských států, které v oblasti cenové stability dosáhly nejlepších výsledků. Inflace se měří pomocí indexu spotřebitelských cen na srovnatelném základě s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmů v jednotlivých členských státech..
2. **Kritérium udržitelnosti veřejných financí**⁴¹: *Dlouhodobě udržitelný stav veřejných financí patrný ze stavu veřejných rozpočtů nevykazujících nadměrný schodek ve smyslu čl. 126 odst. 6.* Podle Protokolu o kritériích konvergence pak kritérium stavu veřejných financí znamená, že v době šetření se na členský stát nevztahuje rozhodnutí Rady podle čl. 126 odst. 6 uvedené smlouvy o existenci nadměrného schodku. Nadměrný schodek je pak vyhodnocen, jestliže poměr plánovaného či skutečného schodku veřejných financí k HDP překročí referenční hodnotu stanovenou v Protokolu o postupu při nadměrném schodku - 3 % HDP v tržních cenách. K porušení rozpočtové kázně dochází také v případě, že poměr veřejného dluhu k hrubému domácímu produktu překročí referenční hodnotu, jež je rovněž stanovena v Protokolu o postupu při nadměrném schodku - 60 % HDP v tržních cenách.
3. **Kritérium směnného kurzu:** Článek 140 Smlouvy o fungování Evropské unie vyžaduje *dodržování normálního flukтуаčního rozpětí stanoveného mechanismem*

³⁹ V úpravě Lisabonské smlouvy.

⁴⁰ PLCHOVÁ, B., ABRHÁM, J., HELÍSEK, M., Česká republika a EU, s. 179.

⁴¹ Kritérium udržitelnost veřejných financí má dvě části: kritérium schodku veřejných financí a kritérium veřejného dluhu. Proto se někdy hovoří o pěti konvergenčních kritériích.

směnných kurzů Evropského měnového systému po dobu alespoň dvou let, aniž by došlo k devalvaci vůči euru. Protokol o kritériích konvergence dále stanoví, že kritérium účasti v mechanismu směnných kurzů Evropského měnového systému znamená, že členský stát alespoň po dobu posledních dvou let před šetřením dodržoval flukтуаční rozpětí stanovené mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému, aniž by byl směnný kurz vystaven silným tlakům. Zejména pak nesměl členský stát v tomto období z vlastního podnětu devalvovat dvoustranný střední kurz své měny vůči euru.

4. **Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb:** Článek 140 Smlouvy o fungování Evropské unie také vyžaduje *stálost konvergence dosažené členským státem, na který se vztahuje výjimka, a jeho účasti v mechanismu směnných kurzů, která se odráží v úrovních dlouhodobých úrokových sazeb.* Protokol o konvergenčních kritériích dále uvádí, že kritérium konvergence úrokových sazeb znamená, že *v průběhu jednoho roku před šetřením průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu nepřekračovala o více než 2 procentní body úrokovou sazbu nejvýše tří členských států, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků. Úrokové sazby se zjišťují na základě dlouhodobých státních dluhopisů nebo srovnatelných cenných papírů, s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmů v jednotlivých členských státech.*

Velká Británie jako člen Evropské hospodářské a měnové unie uplatnila své právo „zůstat stranou“, zakotvené v Maastrichtské smlouvě, a oznámila Radě, že od roku 1999 nebude pokračovat v třetí fázi HMU. Velká Británie, stejně jako například Dánsko, má vyjednanou trvalou výjimku „opt-out“ pro přijetí eura. Tato výjimka umožňuje Británii odstoupit od části smluvních závazků a není proto zavázána přijmout jednotnou evropskou měnu tak jako ostatní členské státy Evropské unie a stát se součástí eurozóny. A to platí i v případě, že bude Velká Británie splňovat všechna maastrichtská kritéria konvergence. Závisí tedy jen na jejím suverénním rozhodnutí, zda svou současnou měnu - britskou libru - vymění v budoucnu za euro či nikoliv.

Ze strany Evropské unie jsou, jak již bylo řečeno, přesně stanovena kritéria, která musí země splnit, aby mohla přijmout společnou měnu euro. Na straně Velké Británie ovšem

také existuje pět hospodářských kritérií, jejichž splnění výrazně přispěje k případnému přistoupení Británie do eurozóny.

3.3.1 Plnění konvergenčních kritérií

Rozpočtový rok ve Velké Británii probíhá od 1.4. do 31.3. následujícího roku. Bilance rozpočtu veřejného sektoru vykazuje nepřetržitý deficit od fiskálního období 2002 - 2003, přičemž tento deficit neustále narůstá (např. v roce 2006 činil deficit 2,3 % HDP, v roce 2007 se pak zvýšil na úroveň 2,8 % HDP). I přes neustálé narůstání deficitu Británie do roku 2008 první konvergenční kritérium splňovala. V roce 2008 se ale v důsledku světové finanční krize vše změnilo. Deficit veřejného rozpočtu za fiskální rok 2009 - 2010 se vyšplhal až na úroveň 12,4 % HDP. Tím Británie několikanásobně překročila stanovenou tříprocentní hranici prvního konvergenčního kritéria.

Velká Británie je dlouhodobě kapitálově soběstačná země a vůči zahraničním subjektům není zadlužena. V roce 2007 byl čistý dluh veřejného sektoru ještě 37,7 % HDP. Dlouhodobým cílem britské vlády bylo udržet čistý veřejný dluh pod hranicí 40 % HDP. Jak je patrné z následující tabulky 3.3, tato čtyřicetiprocentní hranice byla v roce 2008 překročena a v roce 2009 již dluh veřejného sektoru atakoval stanovenou šedesátiprocentní hranici. Celková zadluženost veřejných rozpočtů Británie je zejména díky světové finanční krizi od roku 2009 vyšší než 60 % HDP, tudíž toto konvergenční kritérium Británie rovněž nesplňuje.

Tabulka 3.3: Čistý dluh veřejného sektoru Velké Británie (% HDP)

	2005	2006	2007	2008	2009
Velká Británie	36,9	37,3	37,7	47,5	60,3
Hodnota kritéria	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0

Zdroj: Businessinfo (2011b), upraveno autorem

Británie se snaží dlouhodobě udržovat cenovou stabilitu. V roce 2009 činila míra inflace 2,2 %. Bohužel i v tomto případě přestala Británie plnit toto konvergenční kritérium, jež bylo pro rok 2009 stanoveno na úrovni 1,5 %. Míra inflace v Británii tedy přesahuje o více než 1,5 p. b. průměr tří nejstabilnějších členských států. Pro ukázkou, tabulka 3.4 srovnává míru inflace ve Velké Británii a v jednotlivých státech eurozóny v období 2005 - 2009. Všimněte si, že Británie není jediným státem, který v roce 2009 překročil stanovenou hodnotu. Z členských států eurozóny tuto hodnotu překročilo také Finsko. Souhrnné srovnání míry inflace všech členských zemí EU ve stejném období pak prezentuje příloha č. 1.

Tabulka 3.4: Míra inflace států eurozóny a Velké Británie v období 2005 - 2009 (v %)

	2005	2006	2007	2008	2009
Belgie	2,5	2,3	1,8	4,5	0,0
Estonsko	4,1	4,4	6,7	10,6	0,2
Francie	1,9	1,9	1,6	3,2	0,1
Finsko	0,8	1,3	1,6	3,9	1,6
Irsko	2,2	2,7	2,9	3,1	-1,7
Itálie	2,2	2,2	2,0	3,5	0,8
Kypr	2,0	2,2	2,2	4,4	0,2
Lucembursko	3,8	3,0	2,7	4,1	0,0
Malta	2,5	2,6	0,7	4,7	0,8
Německo	1,9	1,8	2,3	2,8	0,2
Nizozemí	1,5	1,7	1,6	2,2	1,0
Portugalsko	2,1	3,0	2,4	2,7	-0,9
Rakousko	2,1	1,7	2,2	3,2	0,4
Řecko	3,5	3,3	3,0	4,2	1,3
Slovensko	2,8	4,3	1,9	3,9	0,9
Slovinsko	2,5	2,5	3,8	5,5	0,9
Španělsko	3,4	3,6	2,8	4,1	-0,2
Velká Británie	2,1	2,3	2,3	3,6	2,2
Hodnota kritéria	2,5	2,9	2,8	4,1	1,5

Zdroj: Finance (2011c), upraveno autorem

Úrokové sazby jsou měřeny na základě dlouhodobých státních dluhopisů nebo srovnatelných cenných papírů s ohledem na rozdíly v národních definicích. Pro splnění **kritéria konvergence o dlouhodobých úrokových sazbách** je nutné, aby průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba Velké Británie v průběhu jednoho roku před šetřením nepřekročila o více než 2 p. b. průměrnou úrokovou sazbu tří členských států, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability. Dlouhodobé úrokové sazby nebyly finanční krizí tak razantně ovlivněny ve srovnání s ostatními ukazateli. Toto jediné kritérium Velká Británie stále splňuje.

Tabulka 3.5: Dlouhodobá úroková sazba v Británii v období 2005 - 2010 (v %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Velká Británie	4,65	4,64	5,51	4,68	0,64	0,50
Hodnota kritéria	5,40	6,20	6,40	6,20	5,90	6,30

Zdroj: Bank of England (2011), upraveno autorem

Vedle ekonomických konvergenčních kritérií je podmínkou vstupu země do eurozóny také slučitelnost právních předpisů dané země s čl. 130 a 131 Smlouvy o fungování EU a Statutem Evropského systému centrálních bank. Soulad národní legislativy s právem EU je rovněž vyhodnocován v pravidelných konvergenčních zprávách Evropské komise a ECB.

3.3.2 Pět hospodářských testů

Jak již bylo řečeno, Británie se staví k členství v měnové unii poněkud skepticky. Navíc díky výjimce „opt-out“ není vázána přijmout euro i v případě, že bude zapojena do ERM II a bude splňovat všechna maastrichtská kritéria. Je si totiž velmi dobře vědoma, že členství v měnové unii by nemělo být vázáno pouze na jejich plnění. Kandidátská země by totiž měla být schopna přijmout společnou měnu - euro. Proto ve Velké Británii existuje pět hospodářských kritérií, jejichž splnění výrazně přispěje k případnému přistoupení Británie do eurozóny.

Když byl Gordon Brown v roce 1997 jmenován ministrem financí, udělil si právo veta v otázce velmi politického rozhodnutí o členství Velké Británie v eurozóně. Oznámil, že svůj výrok učiní na základě pěti hospodářských testů:

1. **Sbližování:** Jsou hospodářské cykly a hospodářské struktury slučitelné natolik, abychom mohli my i ostatní pohodlně žít s úrokovou sazbou eura?
2. **Přizpůsobivost:** Pokud se objeví nějaké problémy, je zde dostatečná přizpůsobivost, jak se s nimi vypořádat?
3. **Investice:** Vedl by vstup do EMU k vytvoření lepších podmínek pro společnosti, které se rozhodují dlouhodobě investovat ve Velké Británii?
4. **Finanční služby:** Jaký dopad na konkurenční postavení odvětví finančních služeb Velká Británie, zvláště na velkoobchodní trhy v *City*, by měl vstup do EMU?
5. **Růst, stabilita a zaměstnanost:** Stručně řečeno, podnítl vstup do EMU vyšší hospodářský růst, stabilitu a trvalý nárůst pracovních příležitostí⁴²?

Roku 1997 ministerstvo financí na základě provedených analýz poskytlo aktuální odpověď, že z pěti ekonomických testů byl splněn jen jeden. V **testu konvergence** (první testovací kritérium) je patrná silná vázanost britské ekonomiky na hospodářský cyklus USA, pro což svědčí i růst britského HDP, který je vyšší než unijní, ale nižší než americký. Průběh hospodářského cyklu Velké Británie a kontinentální Evropy se v roce 1997 značně lišil. Zatímco v Německu a Francii byly úrokové sazby na úrovni 3 %, v Británii se pohybovaly kolem 7 %. Konvergence tak mohla trvat ještě několik let. **Test flexibility** (druhé testovací kritérium) také nepřinesl příznivé výsledky. Malá flexibilita britského trhu práce a nízké konkurenceschopnosti na trzích některých produktů spolu s rozdílnou fází cyklického vývoje by neumožňovaly dostatečně pružnou reakci ekonomiky na vnější šoky v prostředí jednotné měnové politiky a externě stanovených úrokových sazeb. **Test dlouhodobých investic** (třetí testovací kritérium) ukázal, že neuvážený vstup nepřipravené ekonomiky do eurozóny by mohl být pro mnohé investory negativním signálem a přímé zahraniční investice (FDI) by

⁴² BALDWIN, R., WYPLOSZ, CH., *Ekonomie evropské integrace*, s. 379.

na ostrovy nepřibývaly stejně rychle v eurech, jako je tomu v librách. Jediný test, který vyzněl jednoznačně pozitivně, byl **test o dopadu zavedení eura na finanční sektor** (čtvrté testovací kritérium). Podle výsledků by mělo zavedení společné měny prospěšný dopad na sektor financí a tento krok by upevnil vedoucí pozici londýnského finančního trhu v Evropě. Oproti tomu **pátý test** opět vyšel negativně z důvodů absence řady reforem sociálního systému⁴³.

Závěr testů z roku 1997 tedy vyzněl negativně k přijetí společné měny v rámci první vlny v roce 1999. V roce 2003 se pak testy opakovaly se stejným výsledkem. Přestože padlo rozhodnutí začít na vládní úrovni organizovat výzkum a nutné přípravy na zavedení společné měny, Británie opět nebyla připravena na prohloubení hospodářské a měnové integrace⁴⁴.

3.3.3 Přípravenost Velké Británie na vstup do Evropské měnové unie

Británie byla již od počátku vzniku Hospodářské a měnové unie k tomuto projektu skeptická. Právě v Británii se nejvýrazněji vyskytují zábrany pro další dílčí integrační kroky. I rozhodnutí přistoupit k EU nebylo motivováno urychlením evropské integrace, nýbrž pocházelo z obav z možné ztráty vlivu na evropský vývoj. Tento britský euroskeptismus je mimo jiné připisován anglickým dějinám úzce souvisejícími s geografickou polohou země. Přestože se království muselo vyrovnat se stoletou válkou, boji s Francouzi vedenými Napoleonem, oběma světovými válkami, je to právě strategicky výhodná ostrovní poloha, díky níž zde chybí blízký mocný soused a národ se tak nemusí bát žádné invaze. To zajistilo Británii, že mohla nerušeně vyvinout své vlastní vládní reformy, společenské i hospodářské struktury. Britové jako první ustavili parlamentní demokracii, formulovali základní práva jednotlivců, stali se prvním průmyslovým národem na světě⁴⁵.

Ať již jsou ve Velké Británii u moci konzervatisté nebo labouristé, základní stanovisko politické třídy a převážné většiny národa k evropské integraci bylo po většinu času odmítavé. Společná měnová a finanční politika EU byla dosud převážně zavrhována, jelikož není

⁴³ PROCHÁZKA, P., Euro a Velká Británie.

⁴⁴ Velká Británie však dodržuje stanovené flukтуаční pásmo národní měny v EMS. Mechanismus měnových kurzů II (Exchange Rate Mechanism II - ERM II) je aktivní od 1. ledna 1999 a flukтуаční pásmo se pohybuje v rozmezí $\pm 15\%$, přičemž individuálně mohla být vyjednána i užší oscilační rozpětí.

⁴⁵ SCHMIDT, H., Sebezáchova Evropy. Perspektivy 21. století. s. 106.

slučitelná se suverenitou anglického parlamentu⁴⁶. Určitým paradoxem tedy bylo, že se po dlouhou dobu o Velké Británii hovořilo jako o nejlépe připravené členské zemi pro vstup do eurozóny. Vše se však změnilo v roce 2008, kdy byla britská ekonomika velmi razantně zasažena světovou finanční krizí, díky čemuž bylo narušeno i plnění konvergenčních kritérií. Oficiální britský postoj k přijetí eura i nadále zůstává odmítavý, ale již několikrát bylo neoficiálně zmíněno, že v důsledku krize Británie začíná po euru „pokukovat“. Také José Manuel Barroso po své návštěvě v Británii potvrdil, že je zde možnost zapojení Britů do měnové unie: „*Vím, že většina britské společnosti je stále proti, nicméně Britové, kterých se to konkrétně dotýká, o tom velmi přemýšlejí...*“. Barroso také doslova řekl: „*Jsme blíže, než kdykoli dříve. Nemohu porušit důvěrnost soukromých rozhovorů, nicméně jeden britský politik mi řekl: „Kdybychom měli euro, vyšli bychom z toho lépe“...*“⁴⁷.

Pokud by k přijetí eura skutečně došlo, bude třeba dodržet formální proceduru. Tato formální procedura k přijetí společné měny počítá se sekvencí doporučení vlády - schválení parlamentem - předložení k lidovému hlasování v referendu. Teprve po jeho souhlasném výsledku by země začala s přípravou přechodu na společnou měnu.

⁴⁶ Spojené království dosud vnímalo své členství v projektu Hospodářské a měnové unie spíše skepticky. V době formování HMU (1989 - 1991) byla v Británii u moci Konzervativní strana v čele s Margaret Thatcherovou, která sice přijala plán JVT, ale odmítla dále prohlubovat ekonomickou integraci. Zejména díky vlivu Margaret Thatcherové proslula Konzervativní strana svým euroskepticismem. Po odchodu Margaret Thatcherové z postu premiérky v roce 1990 nastoupil na její místo John Major. Ten pak prosazoval vůči Společenství o něco málo pozitivnější přístup. Po ratifikaci Maastrichtské smlouvy se politické úvahy a debaty zaměřily na otázku postoje Britů k budování HMU. Konzervativci pak teoreticky připustili možnost členství Británie v HMU, ale prozatím odmítli její samotnou realizaci. Po volebním vítězství Labouristické strany vedené Tonym Blairem v roce 1997 získala Británie nejvíce proevropskou vládu od svého vstupu do ES v roce 1973. Tony Blair prosazoval mnohem pozitivnější postoj k měnové unii a i přes nízkou důvěru Britů v euro se jeho vláda zavázala připojit k HMU za předpokladu, že bude splněno tzv. pět ekonomických testů. Tyto testy byly vypracovány ministerstvem financí pod vedení Jamese Gorgona Browna, který v roce 2007 vystřídal ve funkci Tonyho Blaira - stal se vůdčím představitelem Labouristické strany a britským premiérem. Také Brown prosazoval pozitivní přístup k měnové unii. V roce 2010 však zvítězila ve volbách euroskeptická Konzervativní strana - novým britským premiérem se tak stal David Cameron. Premiér sice připustil, že silnou evropskou měnu potřebují nejen státy eurozóny, ale i země stojící mimo ni, na druhou stranu ovšem zdůraznil, že Británie nepřistoupí na žádné změny evropských smluv, které by ji nutily stát se členem měnové unie.

⁴⁷ JANDL, D., Britové prý kvůli krizi pokukují po euru. A nejsou sami.

Otázkou tak stále zůstává, zda britská vláda referendum o přijetí eura nakonec vyhlásí. V Británii zatím proběhlo pouze jedno jediné celonárodní referendum, v němž se rozhodovalo o setrvání Velké Británie v Evropských společenstvích. Připojení Velké Británie k eurozóně se pak stalo hlavním politickým tématem v 90. letech minulého století. Již před volbami roku 1997 se přední představitelé politických stran shodli, že vypíše referendum o přistoupení Velké Británie k eurozóně, resp. že vypíše referendum o přijetí eura. Přípravy na toto referendum započaly o dva roky později, tj. v roce 1999. V létě roku 2003 ovšem tehdejší premiér Tony Blair rozhodl, že referendum bude nakonec vypsáno až po volbách v roce 2005. Datum referenda se tak neustále odsouvalo.

Na ministerstvu financí a v centrální bance Bank of England pracují týmy zaměřené na analýzu stupně připravenosti ekonomiky a společnosti na přechod k euru. Společné pracovní skupiny s představiteli finančního sektoru a státní správy vypracovaly podrobný scénář přechodu a průběžně jej aktualizují. Zlom v přístupu politických kruhů nastal s vystoupením ministra financí labouristy Gordona Browna v parlamentu v říjnu 1997, kdy navrhl ofenzivní strategii přípravy pro začlenění do Evropské měnové unie. Tato strategie předpokládá, že britská vláda je principiálně členství země v eurozóně nakloněna, ale tomuto kroku musí předcházet splnění určitých podmínek, které pro Británii vhodným načasováním zaručí jeho dlouhodobou ekonomickou výhodnost⁴⁸.

3.3.4 EMU versus teorie OCA

Problematikou srovnávání nákladů a přínosů jednotné evropské měny se zabývá od konce 20. století řada empirických studií. Autoři zkoumají zejména velikost vzájemného obchodu, asymetričnost šoků, míru mobility pracovních sil, variabilitu měnových kurzů, systémy fiskálních transferů a další kritéria OCA. Například Tamim Bayoumi a Barry Eichengreen ve své práci *Ever Closer To Heaven? An Optimum-Currency-Area Index for European Countries* z roku 1996 hodnotí připravenost evropských zemí na vstup do měnové unie a determinují tzv. OCA indexy⁴⁹. Obecně pak platí, že čím nižší je hodnota

⁴⁸ PROCHÁZKA, P., Euro a Velká Británie.

⁴⁹ OCA indexy predikují nominální variabilitu měnového kurzu. To znamená, že určují, jak často musí jednotlivé členské země ES přizpůsobovat svůj kurz vůči německé marce.

OCA indexu, tím vhodnější je vstup dané ekonomiky do měnové unie, protože podíl přínosů vůči nákladům je větší a pravděpodobnost výskytu asymetrických šoků je menší.

Na základě výsledků zmíněné studie jsou země EU rozděleny do tří skupin:

- Hlavní kandidáti vstupu do měnové unie - tzv. tvrdé jádro je složeno z Německa, Nizozemí, Rakouska, Belgie, Irska a Švýcarska. Tyto země vykazují vysoký stupeň připravenosti a jejich OCA indexy jsou pod hodnotou 0,025. Na základě těchto výsledků autoři vyjadřují názor, že optimální měnovou oblast tvoří jen pět zemí Evropského společenství: Německo, Rakousko, Belgie, Nizozemí a Irsko.
- Druhá skupina zemí se skládá ze Švédska, Itálie, Řecka, Portugalska a Španělska. Tato skupina představuje země, které k hospodářské a měnové unii postupně konvergují.
- Třetí skupina zemí pak vykazuje malou míru konvergence. Právě do této skupiny patří Velká Británie, dále Dánsko, Finsko, Norsko a Francie. U této skupiny nabývají OCA indexy hodnoty přes hodnotu 0,07. Na základě těchto výsledků lze doporučit této skupině nevstupovat do EMU.

Při posuzování vhodnosti vstupu jednotlivých zemí do EMU se ovšem státy rozhodují na základě plnění Maastrichtských kritérií konvergence. Na případu Velké Británie může být demonstrováno, jak se hodnocení může lišit. V tomto případě je však potřeba brát v úvahu časové hledisko a provést vzájemnou komparaci dat z období před světovou finanční krizí. V té době Velká Británie s přehledem splňovala všechna konvergenční kritéria, jež byla pro vstup do Evropské měnové unie stanovena, a byla považována za jednoho z nejvhodnějších kandidátů, pokud by o členství stála. Na základě hodnocení OCA indexu však byla Velká Británie začleněna mezi nejhorší kandidáty měnové unie.

Z předchozího textu je ovšem zřejmé, že finanční krize vše změnila. Co se týče OCA indexu, nedávná aktualizace neprokázala žádné změny. Proto by v současné době byly závěry hodnocení podle OCA indexu shodné se závěry hodnocení podle maastrichtských kritérií konvergence. V obou případech by Velká Británie nebyla považována za vhodného kandidáta na vstup do měnové unie.

Jak bylo nyní prezentováno, Evropská měnová unie je poměrně úzce spojena s teorií optimální měnové oblasti. V předešlém textu bylo nastíněno zapojování Británie do měnové integrace a bylo předloženo, s jakými výsledky plní stanovená konvergenční kritéria. Dále bylo uvedeno pět hospodářských testů, jejichž plnění může výrazně ovlivnit rozhodování o případném členství Británie v Evropské měnové unii. V tomto bodě bylo opětovně otevřeno téma teorie optimální měnové oblasti, neboť zmíněné hospodářské testy intenzivně a neskrytě využívají poznatků teorie optimální měnové oblasti⁵⁰. Následující text pak na tuto látku navazuje a dokumentuje, jak je na tom Británie z hlediska plnění kritérií OCA, resp. je v třetí kapitole teorie optimální měnové oblasti aplikována na Velkou Británii.

⁵⁰ První testovací kritérium se zabývá přítomností asymetrických šoků, druhé testovací kritérium se zabývá schopností vypořádat se s asymetrickými hospodářskými šoky s důrazem na pracovní trhy a třetí testovací kritérium se zabývá mobilitou kapitálu. Naproti tomu čtvrté testovací kritérium zohledňuje specializaci Británie v oblasti finančních služeb a páté testovací kritérium pak shrnuje přístup teorie OCA.

4 Aplikace teorie OCA na Velkou Británii

Případný vstup Velké Británie by neměl být vázán pouze na splnění konvergenčních kritérií, jejichž hlavním cílem je harmonizovat makroekonomické ukazatele Velké Británie s ostatními členskými zeměmi měnové unie. Maastrichtská konvergenční kritéria totiž ve své podstatě představují základní požadavek na přijetí společné měny ze strany institucí EU, bohužel však neberou ohledy na připravenost kandidátské země vzdát se své vlastní národní monetární politiky. Tato připravenost se pak hodnotí na základě schopnosti dané země kooperovat pod společnou měnou a profitovat ze svého členství v měnové unii. Z tohoto důvodu bylo v Británii provedeno zmíněných pět ekonomických testů, na základě jejichž výsledku bylo zjištěno, že Británie není na vstup do eurozóny připravena.

Přijetí eura v Británii by tedy mělo být spojeno s převahou pozitivních ekonomických dopadů nad dopady negativními. V opačném případě by vstup do měnové unie mohl mít pro Británii nepříznivé dopady a mohl by negativně ovlivnit hospodářský vývoj země.

Mezi základní předpoklady úspěšného členství každé země, nejen Velké Británie, v eurozóně patří především:

- schopnost domácích výrobců čelit zvýšené mezinárodní konkurenci, která je důsledkem přímé porovnatelnosti cen mezi zeměmi,
- schopnost ekonomiky absorbovat asymetrické šoky bez možnosti použít nástrojů měnového kurzu či úrokových měr,
- požadavek dostatečné sladění britské ekonomiky s eurozónou, která jednak zvyšuje pravděpodobnost, že společná měnová politika bude odpovídat i domácím potřebám, a na druhou stranu snižuje pravděpodobnost výskytu asymetrických šoků⁵¹.

⁵¹ BRUŽEK, A., SMRČKOVÁ, G., Evropská měnová integrace a Česká republika, s. 88.

Tato uvedená kritéria vychází z teorie optimální měnové oblasti, jež byla podrobněji rozebrána v první kapitole. Teorie OCA ve své podstatě není jednotná - obsahuje celou řadu kritérií, na něž by Velká Británie měla brát ohledy. Pro potřeby této práce jsem vybrala k analýze základní kritéria tradičního přístupu k teorii optimální měnové oblasti, tj.:

- otevřenost ekonomiky,
- mobilitu výrobních faktorů,
- diverzifikaci výroby (produkce).

Z hlediska měnové integrace je pak dobré brát v úvahu ještě další dvě kritéria:

- sladěnost hospodářského cyklu,
- stupeň reálné konvergence.

Protože však není zcela jasné, při jakých hodnotách Velká Británie uvedená kritéria plní, je poměrně obtížné posuzovat, zda je Británie na společnou měnu připravena či nikoliv.

4.1 Otevřenost ekonomiky

Jak již bylo v první kapitole zmíněno, teorie optimální měnové oblastí předpokládá, že ze své účasti v monetární unii budou nejvíce profitovat ekonomiky otevřené. Vyplyvá to ze skutečnosti, že fixace národní měny na euro eliminuje veškerá rizika spojená s případnými výkyvy měnového kurzu. Otevřenost ekonomiky je přitom měřena celkovou hodnotou importu (dovozu) a exportu (vývozu) ve vztahu k hrubému domácímu produktu (HDP).

Obecně pak platí, že velké ekonomiky, jako je ta britská, mají ve srovnání s malými ekonomikami daleko menší provázanost obchodních vztahů se zahraničím. Je to dáno zejména schopností britské ekonomiky uspokojit domácí poptávku především z vlastních zdrojů. Dalším důležitým faktem je, že velké ekonomiky nejsou tak závislé na dovozech některých nerostných surovin. Tohle všechno se samozřejmě do hodnoty ukazatele promítá.

Tabulka 4.1: Otevřenost britské ekonomiky (export + import / HDP, v %)

	2005	2006	2007	2008	2009
Export zboží a služeb (mil. GBP)	330 794	377 879	371 503	421 771	387 039
Import zboží a služeb (mil. GBP)	373 641	419 409	416 450	460 738	420 374
HDP (mld. GBP) - tržní ceny	1 254	1 326	1 399	1 448	1 396
Otevřenost ekonomiky	56,1751	60,1273	56,3226	60,9468	57,8376

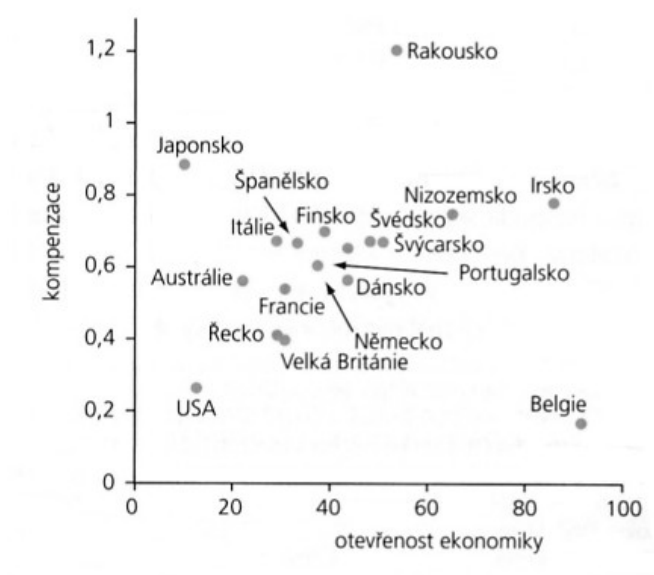
Zdroj: Businessinfo (2011d), upraveno autorem

Z tabulky 4.1 je patrné, že se britská ekonomika nevyznačuje příliš vysokým podílem zahraničního obchodu na vytvořeném HDP. V tomto případě však musíme zohlednit i velikost britské ekonomiky, neboť mezi mírou otevřenosti a velikostí ekonomiky existuje nepřímá úměrnost. Proto v případě Velké Británie nelze hodnotit sledovaný ukazatel až tak kriticky. V období 2005 - 2009 pak nedošlo k výraznému posílení ani oslabení ukazatele. Lze tedy říci, že britská ekonomika rozhodně nepatří mezi velmi otevřené ekonomiky jako např. nové členské státy, ale na druhou stranu se neprojevuje ani jako ekonomika uzavřená jako např. USA, EU jako celek či Japonsko.

Existuje ještě jeden způsob, jak zkoumat otevřenost ekonomiky - je možné poměřovat, jak domácí ceny reagují na změny měnového kurzu. Jedná se o tzv. kompenzační efekt. Obecně pak platí: pokud ceny reagují na změny měnového kurzu, je kompenzační dopad úplný a měnový kurz tak ovlivňuje pouze inflaci (nikoliv konkurenceschopnost). Následující obrázek 4.1 pak srovnává otevřenost ekonomik a odhaduje krátkodobou kompenzaci⁵². Kompenzace je potom tím větší, čím je ekonomika otevřenější.

⁵² Tato krátkodobá kompenzace je měřena jako vliv změn měnového kurzu na ceny dovozů. V případě Velké Británie lze konstatovat, že koeficient kompenzace ve výši 0,4 znamená, že případná 10 % deprecie kurzu libry je následována 6 % vzrůstem cen dovozu v rámci tří měsíců.

Obrázek 4.1: Kompenzace a otevřenost ekonomiky

Zdroj: Baldwin, Wyplosz (2008, s. 380)

S ohledem na kritérium otevřenosti ekonomiky (McKinonovo kritérium), je Británie stejně jako většina ostatních členských zemí EU, oprávněna vstoupit do měnové unie. Malé země jsou velmi otevřenými ekonomikami a domácí ceny jsou měnovým kurzem ovládány. Velké státy jako je právě Velká Británie již nejsou tak otevřené, ale ve srovnání s vyspělými zeměmi jako jsou Spojené státy americké nebo Japonsko, je jejich otevřenost dostačující a mohou se tedy stát součástí měnové oblasti (měnové unie).

4.2 Mobilita výrobních faktorů

Základy tradičního pojetí teorie optimální měnové oblasti vyžadují dostatečnou mobilitu výrobních faktorů u kandidátských zemí, jež aspirují na měnovou unii. Primární pozornost je přitom soustředěna na mobilitu pracovní síly, která by měla pomoci navrátit ekonomiku do rovnováhy v případě, že bude zasažena asymetrickým hospodářským šokem. Členská země měnové unie totiž nemůže použít jako nástroj měnový kurz.

Z hlediska teorie OCA je, kromě mobility pracovní síly, nutné sledovat i ostatní přizpůsobovací mechanismy trhu práce, které by dokázaly tlumit působení asymetrických šoků. Mezi základní ukazatele trhu práce, které ovlivňují jeho pružnost, patří⁵³:

- míra dlouhodobé nezaměstnanosti,
- regionální disparity (rozdíly) v mírách nezaměstnanosti,
- míra ochrany trhu práce,
- přeshraniční mobilita pracovní síly.

Míra dlouhodobé nezaměstnanosti je výsledkem nezaměstnanosti strukturální, jež je spojena s výraznými strukturálními změnami v ekonomice země. V případě nezaměstnanosti strukturální existuje na pracovním trhu určitý nesoulad mezi nabídkou a poptávkou. Jinými slovy řečeno, volná pracovní místa neodpovídají kvalifikačním požadavkům uchazečů. Vývoj dlouhodobé nezaměstnanosti ve Velké Británii pak dokládá následující tabulka 4.2.

Tabulka 4.2: Míra dlouhodobé nezaměstnanosti (v %)

	2005	2006	2007	2008	2009
Velká Británie	4,8	5,4	5,3	5,6	7,6
EU-27	8,9	8,2	7,2	7,0	8,9
Eurozóna (16 zemí)	9,0	8,4	7,5	7,5	9,4

Zdroj: Finance (2011b), upraveno autorem

Jak je z tabulky patrné, Británie nemá s dlouhodobou nezaměstnaností až tak velké problémy. V období 2005 - 2009 sice došlo k nárůstu dlouhodobé nezaměstnanosti z 4,8 % na hodnotu 7,6 %. I tak je tato hodnota srovnatelná s ostatními vyspělými zeměmi. A pokud srovnáme tyto hodnoty s eurozónou, kde byla v roce 2009 dlouhodobá nezaměstnanost na úrovni 9,4 %, či s EU jako celkem, kde byla pro rok 2009 míra dlouhodobé nezaměstnanosti 8,9 %, vychází z této komparace Británie nejlépe. Grafické znázornění zmíněné komparace, tzn. vývoj dlouhodobé nezaměstnanosti v Británii, EU-27 a eurozóně naleznete v příloze č. 2.

⁵³ BRŮŽEK, A., SMRČKOVÁ, G., Evropská měnová integrace a Česká republika, s. 93.

Regionální disparity v míře nezaměstnanosti jsou sledovány v rámci statistických jednotek NUTS⁵⁴. Při statistickém zkoumání je Británie poněkud znevýhodněna, protože je složena z poměrně velkého množství regionů. Klasifikace NUTS totiž Spojené království rozděluje na 12 regionů (územních jednotek) úrovně NUTS 1 a 37 hrabství (územních jednotek) úrovně NUTS 2. Výčet těchto regionů dokládá následující tabulka 4.3. Grafická podoba regionů NUTS je pak zobrazena v přílohách č. 3 a č. 4.

Tabulka 4.3: Klasifikace NUTS ve Velké Británii

NUTS 1	NUTS 2
North East	Tees Valley, Durham, Northumberland, Tyne and Wear
North West	Cumbria, Cheshire, Greater Manchester, Lancashire, Merseyside
Yorkshire and the Humber	East Riding and North Lincolnshire, North Yorkshire, South Yorkshire, West Yorkshire
East Midlands	Derbyshire and Nottinghamshire, Leicestershire, Rutland and Northamptonshire, Lincolnshire
West Midlands	Herefordshire, Worcestershire and Warwickshire, Shropshire and Staffordshire
East of England	East Anglia, Bedfordshire and Hertfordshire, Essex
London	Inner London, Outer London
South East	Berkshire, Buckinghamshire and Oxfordshire, Surrey, East and West Sussex, Hampshire and Isle of Wight, Kent
South West	Gloucestershire, Wiltshire and North Somerset, Dorset and Somerset, Cornwall and Isles of Scilly, Devon
Wales	West Wales and The Valleys, East Wales
Scotland	North Eastern Scotland, Eastern Scotland, South Western Scotland, Highlands and Islands
Northern Ireland	

Zdroj: Eurostat, upraveno autorem

⁵⁴ V roce 1988 zavedl Evropský statistický úřad (Eurostat) tzv. Nomenklaturu územních statistických jednotek (NUTS - La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques). Tato klasifikace NUTS je základním nástrojem pro statistické a analytické potřeby a pro potřeby poskytování statistických informací Evropské unii. Eurostat klasifikaci užívá ke statistickému monitorování, k analýzám ekonomické a sociální situace v regionech a pro přípravu, realizaci a hodnocení regionální politiky. Původní klasifikace Eurostatu byla pěti-úrovňová. Nařízením Evropského parlamentu č. 1059/2003 ze dne 26.5.2003 byla oficiálně přijata tří-úrovňová klasifikace pro regiony členských zemí, která ovšem nevylučuje další hierarchické členění.

Pro potřeby této práce postačí sledování regionálních disparit v míře nezaměstnanosti pro územní jednotky úrovně NUTS 1. Z následující tabulky 4.4 je patrné, že ve sledovaném období 2005 - 2009 došlo k poměrně razantnímu nárůstu regionálních disparit v míře dlouhodobé nezaměstnanosti u všech sledovaných jednotek úrovně NUTS 1.

Tabulka 4.4: Regionální disparity v míře dlouhodobé nezaměstnanosti (NUTS 1, v %)

	2005	2006	2007	2008	2009
North East	16,74	16,50	18,90	22,81	36,38
North West	31,70	41,13	47,46	64,79	79,35
Yorkshire and the Humber	19,67	37,00	34,15	38,93	54,18
East Midlands	22,60	23,92	25,45	29,97	41,06
West Midlands	23,28	32,88	44,88	49,52	69,44
East of England	19,04	25,89	31,03	28,37	40,94
London	69,91	83,35	77,34	80,97	89,29
South East	24,30	34,95	38,81	33,29	48,15
South West	14,96	11,02	14,55	19,20	28,23
Wales	13,62	16,67	14,90	16,01	29,29
Scotland	31,08	31,37	26,60	25,89	45,95
Northern Ireland	14,92	11,88	11,55	12,49	17,89
Velká Británie	301,83	366,54	385,60	422,25	580,14
EU-27	8 868,36	8 166,66	7 301,53	6 271,77	7 182,37

Zdroj: Eurostat, upraveno autorem

Příliš vysoká **ochrana pracovního trhu** má negativní dopad na využívání pracovní síly v jednotlivých fázích hospodářského cyklu⁵⁵. Dále má přísná ochrana pracovního trhu

⁵⁵ Firmy se v růstové fázi hospodářského cyklu obávají, že nově přijatí pracovníci nebudou moci být v době hospodářského útlumu snadno propuštěni, a proto upřednostňují stávající kapacity před zvyšováním počtu zaměstnanců. Toto jejich chování je navíc posíleno, pokud v dané zemi není možnost flexibilního využívání pracovní síly v rámci krátkodobých pracovních úvazků.

také negativní dopad na formování dlouhodobé míry nezaměstnanosti a do určité míry negativně ovlivňuje spolu s dalšími faktory i mobilitu na trhu práce.

Sledováním pružnosti trhů práce se zabývají i různé mezinárodní organizace. OECD pak vytvořilo ukazatel legislativní ochrany trhu práce, který zkoumá tři hlavní oblasti trhu práce: regulaci pracovních úvazků na dobu určitou, ochranu pracovníků před výpovědí a požadavky na kolektivní výpověď. Přílišná ochrana trhu práce snižuje celkovou pružnost trhu a tím i omezuje působení přizpůsobovacích mechanismů. Na druhou stranu má pozitivní dopad na udržení stabilní míry zaměstnanosti a chrání pracovníky před unáhleným propouštěním v době ekonomické recese. Tím v zásadě zamezuje přílišné fluktuaci míry nezaměstnanosti v zemi⁵⁶.

Ukazatel míry ochrany pracovního trhu byl vypočten také pro Velkou Británii, která je členem OECD od roku 1961. V roce 2003 byla hodnota tohoto ukazatele 0,2. Obecně platí, že čím nižší je hodnota ukazatele míry ochrany pracovního trhu, tím je trh práce flexibilnější. Z hlediska ochrany pracovního trhu má tedy Británie značně flexibilní trh práce⁵⁷.

Přeshraniční mobilita pracovní síly bývá u většiny členských zemí Evropské unie poměrně nízká. Hlavní příčinou je především neochota Evropanů stěhovat se za prací a dále pak také existence různých bariér při vstupu na pracovní trh. V tomto případě je otázkou, zda je nízká mobilita pracovních sil zapříčiněna institucionálními faktory jako je nízká flexibilita trhu s byty či rozdílné daňové systémy a nebo je příčinou existence tzv. přirozených bariér. Institucionální překážky lze odbourat s pomocí politické vůle. Přirozené překážky tak lehce odstranit nelze. V současné době mezi nejvýznamnější překážky bránící mobilitě pracovních sil patří: jazykové a kulturní bariéry, loajalita k národu, právní a administrativní překážky, nedostatečná reakce na potřeby trhu práce, různé ekonomické a sociální podmínky, aj.

V případě Británie je nízká mobilita pracovních sil ovlivněna také znepřístupněním britských pracovních trhů obyvatelům ostatních členských zemí Evropské unie, především pak obyvatelům nových členských zemí.

⁵⁶ BRŮŽEK, A., SMRČKOVÁ, G., Evropská měnová integrace a Česká republika, s. 94.

⁵⁷ Anglosaské země se zpravidla vyznačují nízkou hodnotou ukazatele míry ochrany pracovního trhu a tudíž mají nejvíce flexibilní pracovní trhy.

4.3 Diverzifikace výroby

V kontextu teorie optimální měnové oblasti je dále kladen poměrně velký důraz na diverzifikaci výrobní struktury v zemi, resp. na pestrost výroby domácí ekonomiky. Obecně pak platí: čím větší je diverzifikace výrobní struktury, tím menší je pravděpodobnost, že bude země postižena asymetrickým šokem. A pokud by země přece jen byla asymetrickým šokem zasažena, pravděpodobnost, že šok zasáhne celou ekonomiku, je několikanásobně menší, takže celková úroveň zaměstnanosti i produktu bude zasažena minimálně.

Diverzifikaci britské ekonomiky lze kupříkladu sledovat pomocí ukazatele exportu v rámci jednotlivých tříd SITC⁵⁸, revize 4. Z údajů prezentovaných v tabulkách lze vyvodit uspokojivou diverzifikaci exportu Velké Británie. Pestrost britské ekonomiky je přiměřeně rozložena mezi jednotlivá odvětví. Ačkoliv jistou převahu mají tři třídy SITC 6+7+8, které představují asi 55 % celkového exportu. Největší váhu má třída SITC 7, která zahrnuje stroje a dopravní zařízení. Pro komparaci byly vybrány údaje za EU-27, neboť přesná aktuální data za eurozónu nebyla dohledána a případné přepočty by neměly řádnou vypovídací schopnost.

Tabulka 4.5: Podíl tříd SITC na exportu v roce 2009 (v mil. EUR)

	SITC 0+1	SITC 2+4	SITC 3	SITC 5	SITC 7	SITC 6+8	SITC 0-9
Velká Británie	5 381	4 182	12 119	21 669	49 464	33 434	134 471
EU-27	68 371	32 088	83 882	198 793	569 200	316 757	1 309 818

Zdroj: Eurostat, upraveno autorem

⁵⁸ Standardní mezinárodní klasifikace zboží (Standard International Trade Classification) je rozdělena takto:

- 0 Potraviny a živá zvířata
- 1 Nápoje a tabák
- 2 Suroviny nepoživatelné, s výjimkou paliv
- 3 Minerální paliva, maziva a příbuzné materiály
- 4 Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky
- 5 Chemikálie a příbuzné výrobky jinde neuvedené
- 6 Tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu
- 7 Stroje a dopravní prostředky
- 8 Průmyslové spotřební zboží
- 9 Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné

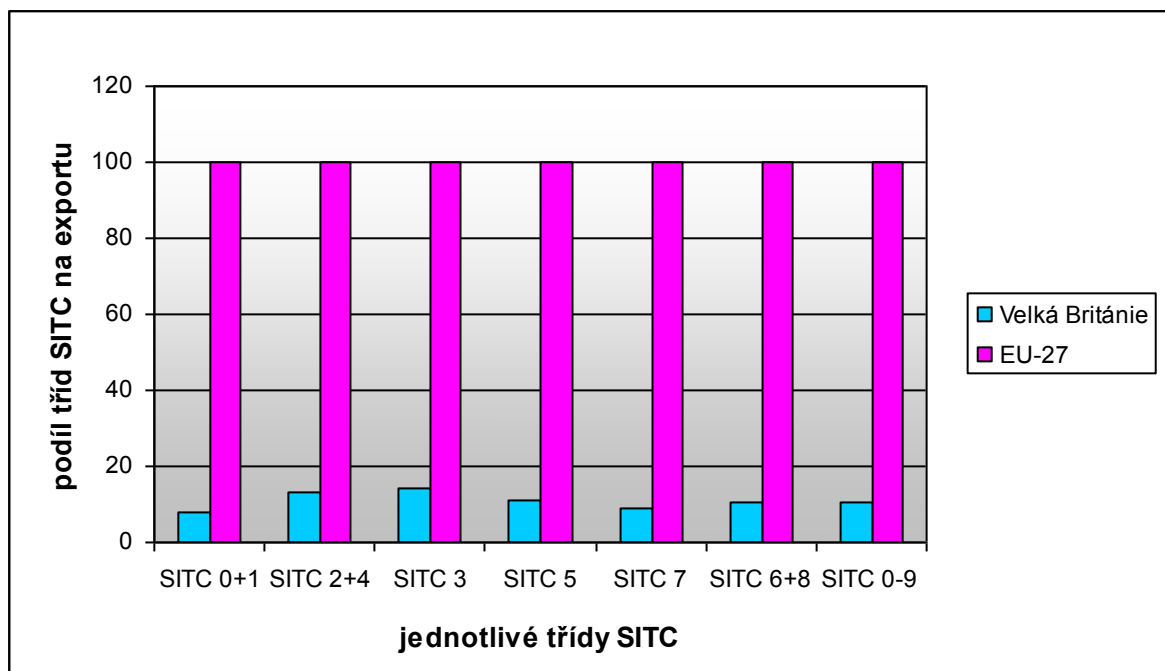
Tabulka 4.6: Podíl tříd SITC na exportu v roce 2009 (v %)

	SITC 0+1	SITC 2+4	SITC 3	SITC 5	SITC 7	SITC 6+8	SITC 0-9
Velká Británie	7,9	13,0	14,4	10,9	8,7	10,6	10,3
EU-27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: Eurostat, upraveno autorem

Pro názornější porovnání hodnot, uvedených v předešlé tabulce 4.6, byla zjištěná data převedena z tabulky do následujícího grafu 4.1. Ze zjištěných údajů je patrné, že koncentrace výroby je do jednotlivých odvětví střídavě rozložena, což snižuje pravděpodobnost zasažení britské ekonomiky asymetrickým šokem. Jakákoli významná změna uvnitř měnové unie by neměla představovat pro britskou ekonomiku riziko.

Graf 4.1: Podíl tříd SITC na exportu v roce 2009 (v %)

Zdroj: Eurostat, upraveno autorem

Na druhou stranu, z výše uvedených údajů nelze učit tak jednostranné závěry, protože z tak hrubého členění je velmi obtížné se dozvědět více informací například o konkrétní typologii výrobků v rámci jednotlivých tříd⁵⁹. Proto výše zmíněné závěry nelze považovat za závazné a definitivní.

4.4 Sladěnost hospodářského cyklu

Sladěnost hospodářského cyklu je obvykle chápána jako podobnost hospodářského vývoje mezi sledovanými zeměmi, v tomto případě pak mezi Velkou Británií a eurozónou. Realizace výhod spojených se zavedením eura bude záviset na schopnosti britské ekonomiky fungovat bez nezávislé monetární politiky a bez možnosti kurzového přizpůsobení vůči nejvýznamnějším obchodním partnerům. Tato schopnost bude tedy ovlivněna podobností hospodářského vývoje britské ekonomiky s vývojem v eurozóně, neboť stupeň sladěnosti bude spoluurčovat vhodnost nastavení měnových podmínek eurozóny pro aktuální situaci ve Velké Británii. Důležitým faktorem bude zároveň i schopnost rychlého přizpůsobení se ekonomickým šokům⁶⁰.

Ekonomickou sladěnost a připravenost britské ekonomiky na přijetí eura lze hodnotit jednak z hlediska dlouhodobých ekonomických trendů a pak také z hlediska strukturální podobnosti britské ekonomiky s ekonomikou eurozóny, které ovlivňují pravděpodobnost asymetrického vývoje či výskytu asymetrických šoků. Rozhodující je také schopnost ekonomiky šoky tlumit a pružně se jim přizpůsobovat.

Synchronizace hospodářského cyklu je velice důležitá, neboť čím více se fáze růstu (resp. poklesu) v Británii potkávají s fázemi růstu (resp. poklesu) v eurozóně, tím se zvyšuje pravděpodobnost, že společná měnová politika bude šita na míru všem členským zemím eurozóny i Velké Británii. Pokud hospodářské cykly sladěné nebudou, nastavení monetárních nástrojů nebude odpovídat potřebám britské ekonomiky, která se tím pádem bude vychylovat od průměrného vývoje v eurozóně. Při určování sladěnosti hospodářského cyklu se vychází z vývoje reálného HDP, resp. hospodářský cyklus země určuje vývoj meziroční změny

⁵⁹ BRUŽEK, A., SMRČKOVÁ, G., Evropská měnová integrace a Česká republika, s. 97.

⁶⁰ ČNB, Analýzy stupně ekonomické sladěnosti České republiky s eurozónou 2010, s. 7.

reálného HDP. Následující tabulka 4.6 proto dokládá meziroční změny reálného HDP v letech 2001 - 2012 v Británii, eurozóně a pro kompletní představivost také v EU-27. Údaje pro rok 2011 a pro rok 2012 jsou určeny na základě předpovědí a výsledné hodnoty se v budoucnu mohou samozřejmě lišit.

Tabulka 4.7: Růst reálného HDP (meziroční změna, v %)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ⁶¹	2012 ⁶²
Británie	2,5	2,1	2,8	3,0	2,2	2,8	2,7	-0,1	-4,9	1,3	2,2	2,5
EU-27	2,0	1,3	1,4	2,5	2,0	3,2	3,0	0,5	-4,2	1,8	1,7	2,0
EA-16	1,9	0,9	0,8	2,2	1,7	3,1	2,9	0,4	-4,1	1,7	1,5	1,8

Zdroj: Eurostat, upraveno autorem

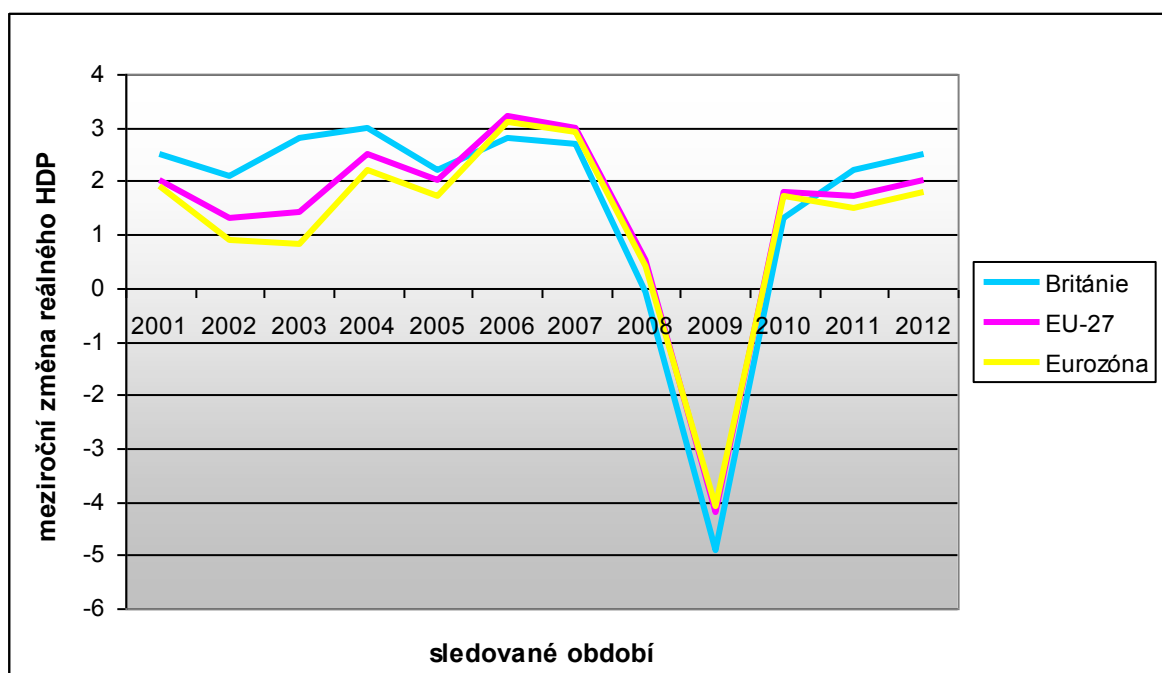
Pro lepší vzájemnou komparaci uvedených hodnot byly údaje z tabulky převedeny do grafu 4.2. Další srovnání také v příloze č. 5.

Z údajů z tabulky, resp. z grafu lze vyvodit, že britský hospodářský cyklus je poměrně synchronizovaný s vývojem v eurozóně. V období 2001 - 2005 lze pozorovat jisté odloučení britského ekonomického cyklu od hospodářského cyklu eurozóny, což bylo způsobeno větší dynamikou růstu reálného HDP ve Velké Británii ve srovnání s eurozónou. Pro období 2006 - 2007 je patrné sblížování obou cyklů. V letech 2007 - 2010 je možné pozorovat, že britský hospodářský cyklus poměrně výrazně kopíruje vývoj v eurozóně. Bohužel je toto období obdobím hospodářského útlumu, neboť jak britská ekonomika, tak ekonomika eurozóny byla negativně ovlivněna světovou finanční krizí. Po zavedení úsporných opatření postupně dochází k oživení obou zmíněných ekonomik. Pro období 2011 - 2012 se počítá s růstem reálného HDP. Na základě této predikce by pak opět mělo dojít k jistému odloučení obou cyklů - pro britskou ekonomiku se počítá s vyšší dynamikou růstu reálného HDP.

⁶¹ Předběžný odhad.

⁶² Předběžný odhad.

**Graf 4.2: Sladěnost ekonomického cyklu Velké Británie s eurozónou a EU-27
(meziroční změny reálného HDP)**

Zdroj: Eurostat, upraveno autorem

Náklady plynoucí ze ztráty vlastní měnové politiky Británie budou, za předpokladu stabilní a dlouhodobě udržitelné ekonomické situace v eurozóně, citelné zejména pokud britská ekonomika nebude sladěna s ekonomikou eurozóny. S vyšší sladěností budou rizika přistoupení Velké Británie k eurozóně klesat⁶³. Dalším důležitým ukazatelem podobnosti britské ekonomiky s eurozónou je dosažený stupeň reálné ekonomické konvergence.

4.5 Stupeň reálné konvergence

Zavedení jednotné měny eura bude znamenat ztrátu samostatné národní měnové a kurzové politiky. Hospodářství nového člena měnové unie by tudíž mělo vykazovat podobnost s celkovým hospodářstvím měnové unie. Tomuto jednotnému hospodářství pak bude vyhovovat jednotná měnová politika centrální banky měnové unie a další ekonomická

⁶³ ČNB, Analýzy stupně ekonomické sladěnosti České republiky s eurozónou 2010, s. 9.

pravidla, stanovená jednotně pro celou měnovou unii. Podobný (sladěný) ekonomický vývoj a hospodářská struktura jednotlivých členů měnové unie snižuje riziko výskytu asymetrických šoků⁶⁴.

Zejména z tohoto důvodu musí každá nová členská země dosahovat dostatečného stupně reálné konvergence. Pokud požadovaného stupně konvergence dosaženo nebude, musí být daná ekonomika schopna sama adekvátně reagovat na asynchronní vývoj a na vzniklé asymetrické šoky jinými přizpůsobovacími mechanismy - např. fiskální politikou, vysokou mobilitou pracovních sil, přizpůsobením mezd, apod.

Podobnosti (sladěnosti) hospodářského vývoje je dosahováno nejen nominální, ale i reálnou konvergencí. Ta je vyjadřována zejména následujícími ukazateli⁶⁵:

- sbližování ekonomické úrovně,
- sbližování cenových hladin,
- sladěnost hospodářských cyklů,
- strukturální podobnost ekonomik měnové unie.

Sbližování ekonomické úrovně Velké Británie s ekonomickou úrovní eurozóny vede ke sbližování výdajové a nákladové stránky obou ekonomik a přispívá tím ke sladěnosti jejich hospodářských cyklů. Při sledování ekonomické úrovně se vychází z úrovně hrubého domácího produktu na obyvatele. V tomto ohledu je na tom Británie velice dobře, protože nemusí dohánět ekonomickou úroveň eurozóny. I přes mírně klesající tendenci v ekonomické úrovni obou sledovaných ekonomik, se Velká Británie vyznačuje vyšší ekonomickou úrovní ve srovnání s eurozónou. Např. v roce 2009 měl britský HDP na obyvatele vyjádřený v PPS hodnotu rovnou 116, eurozóna na tom byla v roce 2009 o něco hůře - její HDP na obyvatele vyjádřený v PPS činil 108.

⁶⁴ PLCHOVÁ, B., ABRHÁM, J., HELÍSEK, M., Česká republika a EU, s. 188.

⁶⁵ PLCHOVÁ, B., ABRHÁM, J., HELÍSEK, M., Česká republika a EU, s. 188.

Tabulka 4.8: Ekonomická úroveň Velké Británie a eurozóny (HDP na obyvatele v PPS)

	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	100	100	100	100	100
Velká Británie	122	120	117	116	116
Eurozóna (16 zemí)	110	109	109	108	108

Zdroj: Finance (2011a), upraveno autorem

Sbližování cenových hladin je velice důležité z hlediska vývoje inflace. Pokud bude rozdíl cenových hladiny příliš vysoký, hrozí tzv. skokové dohánění nízké cenové hladiny přistupujícího člena cenové hladině eurozóny. Následující tabulka 4.9 pak vyjadřuje vývoj cenové hladiny (měřené harmonizovaným indexem spotřebitelských cen - HICP) v Británii, eurozóně a potažmo i v celé EU-27. Hodnoty uvedené v tabulce jasně dokazují, že, co se týče konvergence cenových hladin, se britská ekonomika vyznačuje cenovou hladinou, která je srovnatelná s cenovou hladinou eurozóny.

Tabulka 4.9: Cenové hladiny ve Velké Británii, EU-27 a v eurozóně (HICPs, 2005 = 100)

	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	100,00	102,31	104,73	108,56	109,63
Velká Británie	100,00	102,30	104,70	108,50	110,80
Eurozóna (16 zemí)	100,00	102,20	104,38	107,81	108,13

Zdroj: Eurostat, upraveno autorem

Jak již bylo řečeno, sbližování cenových hladin je důležité z hlediska vývoje inflace, neboť právě míra inflace je jedním z maastrichtských konvergenčních kritérií. V tomto ohledu pak Británie za eurozónou zaostává. Po opatřeních zavedených v souvislosti se světovou finanční a hospodářskou krizí se míra inflace v roce 2009 ustálila na úrovni 2,2 %. Naproti tomu se eurozóna jako celek byla schopna s krizí lépe vyrovnat a míra inflace v eurozóně byla

v roce 2009 „jen“ 0,3 %. Pozn.: Hodnota kritéria pro vstup do měnové unie byla v roce 2009 stanovena na úrovni 1,5 %, tudíž je zřejmé, že Británie toto konvergenční kritérium nesplňuje (viz kapitola 2.3.1).

Tabulka 4.10: Míra inflace ve Velké Británii, EU-27 a v eurozóně (v %)

	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	2,2	2,2	2,3	3,7	1,0
Velká Británie	2,1	2,3	2,3	3,6	2,2
Eurozóna (16 zemí)	2,2	2,2	2,1	3,3	0,3

Zdroj: Finance (2011c), upraveno autorem

Také **hospodářské cykly by měly být sladěné** a měly by být v souladu s jednotnou měnovou politikou měnové unie. Sladěnost hospodářských cyklů byla podrobněji rozebrána v předešlém textu. Pro připomínku lze však konstatovat, že britský hospodářský cyklus je poměrně synchronizovaný s vývojem v eurozóně. V období 2001 - 2005 lze pozorovat určité odloučení britského ekonomického cyklu od hospodářského cyklu eurozóny. Toto odloučení bylo způsobeno větší dynamikou růstu britského reálného HDP ve srovnání s eurozónou. Pro období 2006 - 2007 je patrné sblížování obou cyklů. V letech 2007 - 2010 pak britský hospodářský cyklus poměrně výrazně kopíroval vývoj v eurozóně. Toto období je ovšem obdobím hospodářského útlumu - britská ekonomika i ekonomika eurozóny byla negativně ovlivněna světovou finanční krizí. Po zavedení úsporných opatření postupně dochází k oživení obou zmíněných ekonomik a pro léta 2011 - 2012 se počítá s růstem reálného HDP. Na základě této predikce by pak opět mělo dojít k jistému odloučení obou cyklů - pro britskou ekonomiku se totiž počítá s vyšší dynamikou růstu reálného HDP (blíže viz kapitola 3.4).

Také **strukturální podobnost ekonomik** členských zemí měnové unie snižuje riziko výskytu asymetrických šoků. Pokud jde tedy o strukturální podobnost britské ekonomiky ekonomice eurozóny, vyznačuje se britská ekonomika nepatrně vyšším podílem průmyslu na tvorbě HDP. Výraznější je pak podíl strojů a dopravních prostředků (SITC 6) na celkové

průmyslové výrobě a potažmo také na britském exportu. Proto by případná krize tohoto odvětví pro britskou ekonomiku jistě znamenala asymetrický šok.

4.6 Výsledková karta OCA kritérií

V předešlém textu byla zhodnocena tři tradiční kritéria teorie optimální měnové oblasti: otevřenost ekonomiky, diverzifikace produkce a mobilita výrobních faktorů, resp. mobilita pracovní síly. Tato tři základní kritéria pak byla doplněna o dvě doplňková kritéria: sladěnost hospodářských cyklů a stupeň reálné konvergence. Pokud jde o to, jak Velká Británie vybraná kritéria plní, mé závěry jsou následující:

- Velká Británie je docela úspěšná v otázce otevřenosti ekonomiky a diverzifikace výroby. Co se týče otevřenosti britské ekonomiky, nevyznačuje příliš vysokým podílem zahraničního obchodu na tvorbě HDP. Zde svou roli ale sehrává velikost britské ekonomiky, neboť mezi mírou otevřenosti a velikostí ekonomiky existuje nepřímá úměrnost. Britská ekonomika rozhodně nepatří mezi velmi otevřené ekonomiky jako např. nové členské státy EU, ale na druhou stranu se neprojevuje ani jako ekonomika uzavřená jako např. USA anebo Japonsko. V zásadě tedy může být britská ekonomika hodnocena jako ekonomika otevřená. Také diverzifikaci produkce lze hodnotit jako uspokojivou. Pestrost britské ekonomiky je přiměřeně rozložena mezi jednotlivá odvětví. Ačkoliv jistou převahu mají tři třídy SITC: 6 (tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu), 7 (stroje a dopravní prostředky), 8 (průmyslové spotřební zboží). Velká Británie nesplňuje pouze třetí kritérium mobility pracovní síly. Ačkoliv se Velká Británie vyznačuje výrazně flexibilními pracovními trhy, poměrně vysoký stupeň ochrany pracovních trhů před přílivem pracovníků ze zahraničí, zejména z nových členských zemí, je faktorem, díky němuž je možné považovat toto kritérium za nesplněné.
- Ve vztahu k doplňujícím kritériím je třeba podotknout, že britský hospodářský cyklus je poměrně synchronizovaný s vývojem v eurozóně, resp. hospodářské cykly obou ekonomik jsou poměrně sladěné. Posledním sledovaným kritériem je stupeň reálné konvergence. V tomto případě je interpretace trošku složitější, neboť

byly zkoumány čtyři dílčí ukazatele: sbližování ekonomické úrovně, sbližování cenových hladin, již zmíněná sladěnost hospodářských cyklů a strukturální podobnost ekonomik. Prvním ukazatelem je sbližování ekonomické úrovně Velké Británie s ekonomickou úrovní eurozóny. V tomto ohledu je na tom Británie velmi dobře, neboť nemusí dohánět ekonomickou úroveň eurozóny. Navíc sbližování ekonomické úrovně přispívá ke sladěnosti jejich hospodářských cyklů. A jak již víme, hospodářské cykly obou sledovaných ekonomik jsou v zásadě sladěné. Co se týče konvergence cenových hladin, britská ekonomika se vyznačuje cenovou hladinou, jež je srovnatelná s cenovou hladinou eurozóny. Sbližování cenových hladin je důležité z hlediska vývoje inflace, která je jedním z maastrichtských konvergenčních kritérií. A v tomto ohledu bohužel Velká Británie za eurozónou zaostává. Míra inflace v Británii v roce 2009 činila 2,2 %. Naproti tomu se míra inflace v eurozóně byla v roce 2009 mnohem nižší - 0,3 %. Hodnota kritéria pro vstup do měnové unie pak byla v roce 2009 stanovena na úrovni 1,5 %, tudíž je zřejmé, že Británie toto konvergenční kritérium nesplňuje. Posledním zkoumaným ukazatelem je strukturální podobnost ekonomik. Britská ekonomika se vyznačuje nepatrně vyšším podílem průmyslu na tvorbě HDP. Výraznější je pak podíl strojů a dopravních prostředků (SITC 6) na celkové průmyslové výrobě a potažmo také na britském exportu. Případná krize odvětví by tudíž pro britskou ekonomiku jistě znamenala asymetrický šok.

Na základě těchto závěrů lze konstatovat, že kritérium otevřenosti ekonomiky a diverzifikace výroby Velká Británie splňuje. Kritérium mobility pracovní síly však neplní. Sladěnost hospodářských cyklů lze hodnotit pozitivně, hospodářské cykly jsou totiž poměrně synchronizovány. Kritérium stupně reálné konvergence, vzhledem ke čtyřem zkoumaným ukazatelům, je pak splněno částečně. Ekonomická úroveň Velké Británie je srovnatelná s eurozónou, stejně jako jejich cenové hladiny. Bohužel z hlediska vývoje míry inflace Británie za eurozónou zaostává a díky míře inflace o velikosti 2,2 % neplní maastrichtské kritérium cenové stability. Hospodářské cykly Británie a eurozóny jsou v zásadě sladěné. Sledované ekonomiky si pak nejsou až tak strukturálně podobné, neboť se britská ekonomika vyznačuje vyšším podílem průmyslu na tvorbě HDP. Pro lepší přehlednost byly zjištěné výsledky navíc převedeny do tabulky 4.11.

Tabulka 4.11: Výsledková karta OCA kritérií pro Velkou Británii

Kritérium	Splněno?
Otevřenost ekonomiky	ano
Diverzifikace výroby	ano
Mobilita pracovní síly	ne
Sladěnost hospodářských cyklů	ano
Stupeň reálné konvergence	částečně

Zdroj: vlastní zpracování

Kritéria optimální měnové oblasti jsou zřídka kdy černobílá - tj. zcela plněna či úplně porušována⁶⁶. Rozhodnutí o vstupu do měnové unie, resp. do eurozóny musí proto spočívat na politických uvažích. V Británii však stále politické síly, včetně mnohých hromadných sdělovacích prostředků, společnou měnovou a fiskální politiku spíše odmítají, poněvadž není slučitelná se suverenitou britského parlamentu. Toto stanovisko má značnou oporu také v tom, že široké kruhy britského národa odmítají EU a společnou měnu citově. Oproti tomu však přibývá britských průmyslových a finančních manažerů, kteří vedeni racionální úvahou a vlastním zájmem stále častěji hlasují pro aktivní účast⁶⁷.

Případný zájem o vstup do Evropské měnové unie, resp. o přijetí eura by byl ze strany Velké Británie jistě vyjádřen jejím vstupem do mechanismu směnných kurzů ERM II. Jen pro připomínku, Británie vstoupila do kurzového mechanismu ERM v roce 1990, její členství však trvalo pouhé dva roky. V roce 1992 Británie mechanismus ERM opustila a prozatím své členství neobnovila. Dokonce se Velká Británie odmítla ode dne 1. ledna 1999 do kurzového mechanismu ERM, resp. ERM II zapojit. Díky vyjednaným výjimkám totiž není Británie vázána povinnostmi řídit se pravidly, na nichž je Evropská měnová unie založena.

⁶⁶ BALDWIN, R., WYPLOSZ, CH., *Ekonomie evropské integrace*, s. 385.

⁶⁷ SCHMIDT, H., *Sebezáchova Evropy. Perspektivy 21. století*. s. 66.

4.7 Británie v měnové unii: ano či ne?

Spojené království je známo svým váháním, zda by mělo vstoupit do eurozóny. Jak bylo uvedeno výše, Británii se podařilo vyjednat si v Maastrichtské smlouvě klauzuli, která jí umožňuje rozhodnout se, kdy a zda je připravena zapojit se do EMU. Toto váhání má své ekonomické a politické opodstatnění. Spojené království je jednou z členských zemí EU, o které lze mít pochybnosti, že je vhodnou být součástí optimální měnové oblasti. Navíc je obchod Spojeného království se zbytkem EU relativně malý. Kromě toho je země vystavena asymetrickým šokům, což utváří riziko, že rozhodnutí o úrokových sazbách ze strany ECB nebudou vhodná k řešení britských ekonomických podmínek. Ačkoliv má Británie hodně flexibilní trhy práce, které jí umožní snadněji se přizpůsobit asymetrickým šokům, raději upřednostňuje vlastní měnovou politiku k absorpci šoků před uplatňováním flexibility na trhu práce⁶⁸.

Druhý zdroj váhání má co do činění s problematikou kurzu. Příliš vysoký směnný kurz v okamžiku vstupu do eurozóny by znamenal pro Británii nízkou konkurenceschopnost pro nadcházející roky, jež by znamenala tlak na ekonomický růst ve Velké Británii. Proto bude vláda Velké Británie pravděpodobně usilovat o příznivější směnný kurz libry vůči euru v okamžiku vstupu do EMU. To však může znamenat problém, neboť Maastrichtská smlouva stanoví, že směnný kurz, při kterém země vstoupí do eurozóny, je věcí společného zájmu. Proto budou muset členské země eurozóny dát svůj souhlas k takovému směnnému kurzu.

Spojené království poměrně hodně a dlouho váhá, zda do měnové unie vstoupit či nikoliv. Pozoruhodné (až paradoxní) pak bylo, že Británie až donedávna, tzn. až do roku 2008 splňovala maastrichtská konvergenční kritéria. Kdyby se jí podařilo stabilizovat směnný kurz libry vůči euru, mohla vstoupit do eurozóny poměrně snadno - do dvou let. Na druhou stranu ovšem tato skutečnost dokazuje, že maastrichtská kritéria jsou nedostatečná pro posouzení, zda země jsou připraveny vstoupit do měnové unie⁶⁹. Také proto bylo v Británii vytvořeno tzv. pět ekonomických testů, které posuzují, zda je Velká Británie připravena vstoupit do EMU. Výsledky testů (viz kapitola 2.3.2) pak hovoří jasně: Británie není připravena vstoupit do měnové unie a přijmout společnou měnu.

⁶⁸ DE GRAUWE, P., Economics of Monetary Union, s. 158.

⁶⁹ DE GRAUWE, P., Economics of Monetary Union, s. 160.

V roce 2008 se však mnohé změnilo. Britská ekonomika byla velmi razantně zasažena světovou finanční a hospodářskou krizí, díky čemuž bylo narušeno i plnění konvergenčních kritérií. Kromě toho, že výsledky pěti ekonomických testů vyzněly negativně, i v plnění konvergenčních kritérií došlo k velkému obratu. Británie neplní kritérium cenové stability ani kritérium udržitelnosti veřejných financí a dokonce ani kritérium směnného kurzu. Jediné kritérium, které Velká Británie v tuto chvíli splňuje, je kritérium dlouhodobých úrokových sazeb. I kdyby v tuto chvíli Velká Británie o vstup do EMU stála, nebylo by její začlenění do eurozóny možné, dokud nebude plnit všechna maastrichtská konvergenční kritéria.

Oficiální britský postoj k přijetí eura i nadále zůstává odmítavý. Na druhou stranu však bylo již několikrát naznačeno, že v důsledku krize začíná i Británie po euru „pokukovat“. Faktem totiž je, že většina členských zemí eurozóny byla schopna se vyrovnat se světovou finanční krizí lépe než země EU, jež členy eurozóny nejsou. José Manuel Barroso po své návštěvě v Británii také potvrdil, že je zde možnost zapojení Britů do měnové unie. Pokud by k tomu skutečně došlo, bude třeba dodržet formální proceduru, která zahrnuje jednak sekvenci doporučení vlády, dále schválení parlamentem a poté předložení návrhu k lidovému hlasování v referendu. Teprve po jeho souhlasném výsledku by země začala s přípravami na přechod na společnou měnu. Záleží tedy na tom, zda britská vláda referendum o přijetí eura vyhlásí či nikoliv. A pak také samozřejmě na samotném výsledku referenda.

Na závěr bych pouze dodala, že členství v měnové unii má svá pozitiva a mnohé přínosy. Na druhou stranu, pokud by Británie do měnové unie vstoupila aniž, by na členství byla připravena, mělo by to pro ni neblahé následky, neboť náklady členství v měnové unii by převážily přínosy. Z toho důvodu se z velké části ztotožňuji s názorem britské vlády, že by Velká Británie měla vstoupit do EMU až na to bude připravena - tzn. až bude splňovat jak maastrichtská konvergenční kritéria, tak i Brownových pět ekonomických testů. Je těžké říci, jak dlouho bude pro Británii výhodné stát stranou měnové unie, ale jednoho dne se i Britové jistě začlení do eurozóny. Jestli to bude dříve anebo později, to záleží jednak na plnění konvergenčních kritérií a také na britském lidu - to oni rozhodnou v referendu, zda chtějí euro či nikoliv.

5 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo aplikovat vybraná kritéria teorie optimální měnové oblasti na ekonomiku Velké Británie. K dosažení stanoveného cíle mělo přispět především vymezení hlavních OCA kritérií a jejich následné uplatnění na prostředí britské ekonomiky.

V první kapitole jsou prezentována základní kritéria teorie optimální měnové oblasti, jež byla vymezena v rámci tzv. první vlny ve vývoji teorie OCA. Konkrétně se jedná o mobilitu výrobních faktorů (pracovní síly a kapitálu), diverzifikaci výroby, otevřenost ekonomiky, flexibilitu mezd a cen, strukturální podobnost tvorby HDP, podobnost měr inflace, integraci finančních trhů, stupeň fiskální integrace. Členství v měnové unii může přinést zemi řadu výhod, ale i nákladů. Jejich vzájemná komparace pak dokazuje, že přínosy členství v měnové unii musí převyšovat náklady. V souvislosti s analýzou nákladů a přínosů nabývá na významnosti také analýza endogenního charakteru procesu měnové integrace. Hypotéza endogenity mění pohled na problematiku optimálních měnových oblastí. Je totiž založena na předpokladu, že zkoumání historických dat poskytuje klamný obraz o výhodnosti vstupu země do měnové unie, protože kritéria OCA jsou endogenní. Proces endogenity tak výrazně působí na velikost přínosů spojených s vytvořením měnové oblasti.

Vytvoření měnové oblasti není nic nového - již v 19. století vznikaly v Evropě různé měnové unie. Druhá kapitola dokládá míru zapojení Británie do procesu měnové integrace v průběhu 20. století. Británie se držela stranou integračních snah a proto za zmínku stojí až měnová spolupráce v rámci ES, resp. EU. V roce 1979 byl spuštěn projekt Evropského měnového systému. Británie nebyla vázána povinností řídit se pravidly EMS a odmítla se zapojit do kurzového mechanismu ERM, resp. ERM II. V roce 1992 byl přijat nový projekt na vytvoření Evropské měnové unie. Velká Británie zde uplatnila své právo „zůstat stranou“, resp. využila sjednanou výjimku „opt-out“ pro přijetí eura, která Británii umožňuje odstoupit od části smluvních závazků. Británie tedy není vázána stát se členskou zemí měnové unie, a to i v případě, že bude splňovat všechna konvergenční kritéria. V jejich plnění však v tuto chvíli není Velká Británie úspěšná. Deficit veřejného rozpočtu se vyšplhal na úroveň 12,4 % HDP a několikanásobně překročil stanovenou tříprocentní hranici konvergenčního kritéria. Celková zadluženost veřejných rozpočtů je díky světové finanční krizi o tři desetiny procenta vyšší než stanovených 60 % HDP. Kritérium cenové stability také není splněno, neboť míra

inflace 2,2 % je vyšší než hodnota kritéria 1,5 %. Dlouhodobé úrokové sazby nebyly finanční krizí tak razantně ovlivněny, a proto jediné toto kritérium Británie splňuje. Konvergenční kritéria neberou ohledy na připravenost kandidátské země vzdát se národní monetární politiky. Proto bylo v Británii vytvořeno tzv. pět ekonomických testů. Na základě analýz bylo v roce 1997 zjištěno, že z pěti ekonomických testů byl splněn jediný test⁷⁰. V roce 2003 se testy opakovaly se stejným výsledkem.

V poslední kapitole jsou aplikována některá zvolená kritéria optimální měnové oblasti na britskou ekonomiku. Jedná se o kritérium otevřenosti ekonomiky, diverzifikace produkce a kritérium mobility výrobních faktorů, resp. mobility pracovní síly. Jako doplňující kritéria byla vybrána sladění hospodářských cyklů a stupeň reálné konvergence. Kritérium otevřenosti ekonomiky Británie splňuje. Britská ekonomika rozhodně nepatří mezi velmi otevřené ekonomiky jako např. nové členské státy EU, ale na druhou stranu se neprojevuje ani jako ekonomika uzavřená jako např. USA anebo Japonsko. V zásadě tedy může být britská ekonomika hodnocena jako ekonomika otevřená. Také diverzifikaci produkce lze hodnotit jako uspokojivou. Pestrost britské ekonomiky je přiměřeně rozložena mezi jednotlivá odvětví. Británie nesplňuje pouze kritérium mobility pracovní síly. Britské pracovní trhy jsou sice flexibilní, ale existuje zde poměrně vysoký stupeň ochrany pracovních trhů před přílivem pracovníků ze zahraničí. Proto je možné považovat toto kritérium za nesplněné. Naproti tomu sladění hospodářských cyklů lze hodnotit pozitivně. Hospodářské cykly Velké Británie a eurozóny jsou v zásadě synchronizovány. Kritérium stupně reálné konvergence je splněno částečně⁷¹. Kritéria optimální měnové oblasti jsou však zřídka kdy černobílá. Rozhodnutí o vstupu do Evropské měnové unie bude proto spočívat na politických uváženíh.

⁷⁰ V testu konvergence byla patrná vázanost britské ekonomiky na hospodářský cyklus USA. Test flexibility také nepřinesl příznivé výsledky. Malá flexibilita trhu práce a nízká konkurenceschopnost na trzích některých produktů spolu s rozdílnou fází cyklického vývoje by neumožňovaly dostatečně pružnou reakci ekonomiky na vnější šoky v prostředí jednotné měnové politiky. Test dlouhodobých investic ukázal, že neuvážený vstup do eurozóny by mohl mnohé investory negativně ovlivnit. Jediný test, který vyzněl jednoznačně pozitivně, byl test o dopadu zavedení eura na finanční sektor, neboť by došlo k upevnění vedoucí pozice londýnského finančního trhu v Evropě. Pátý test opět vyšel negativně z důvodů absence řady reforem sociálního systému.

⁷¹ Ekonomická úroveň Velké Británie je srovnatelná s eurozónou, stejně jako jejich cenové hladiny. Bohužel z hlediska vývoje míry inflace Británie za eurozónou zaostává. Míra inflace 2,2 % totiž převyšuje hodnotu kritéria cenové stability, jež bylo v roce 2009 stanoveno na 1,5 %. Hospodářské cykly Británie a eurozóny jsou již v zásadě sladěné. Sledované ekonomiky si nejsou až tak strukturálně podobné, neboť se britská ekonomika vyznačuje vyšším podílem průmyslu na tvorbě HDP.

Na základě zjištěných výsledků přijímám hypotézu, že Velká Británie v tuto chvíli není na vstup do Evropské měnové unie připravena. Pokud by nyní Velká Británie o členství usilovala, mělo by to pro ni neblahé důsledky - náklady členství v měnové unii by totiž převážily přínosy. Z tohoto důvodu by měla Velká Británie vstoupit do Evropské měnové unie a přijmout společnou měnu až ve chvíli, kdy bude na členství připravena - tzn. až bude splňovat jak všechna maastrichtská konvergenční kritéria, tak i pět ekonomických testů.

Seznam použité literatury

Literatura:

BALDWIN, R., WYPLOSZ, CH. *Ekonomie evropské integrace*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. 480 s. ISBN 978-80-247-1807-1.

BRŮŽEK, A., SMRČKOVÁ, G., ZÁKLASNÍK, M. *Evropská měnová integrace a Česká republika*. 1. vydání. Praha: Velryba, 2007. 197 s. ISBN 978-80-85860-19-1.

CIHELKOVÁ, E., JAKŠ, J. a kol. *Evropská integrace - Evropská unie*. 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2004. 377 s. ISBN 80-245-0854-0.

DE GEAUWE, P. *Economics of Monetary Union*. 7. vydání. New York: Oxford University Press, 2007. ISBN 978-0-19-929780-1.

DĚDEK, O. *Historie evropské měnové integrace. Od národních měn k euru*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008. 260 s. ISBN 978-80-7400-076-8.

HELÍSEK, M. *Měnové krize (teorie a empirie)*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2004. 180 s. ISBN 80-86419-82-7.

LACINA, L. a kol. *Měnová integrace. Náklady a přínosy členství v měnové unii*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. 538 s. ISBN 978-80-7179-560-5.

LACINA, L., RUSEK, A. a kol. *Evropská unie. Trendy, příležitosti, rizika*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 260 s. ISBN 978-80-7380-077-2.

Lisabonská smlouva - konsolidovaný text Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy. Úřad vlády České republiky. Odbor informování o evropských záležitostech. Praha, 2008. ISBN 978-80-87041-38-3.

MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnová spolupráce*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2006. 270 s. ISBN 80-245-1053-7.

NĚMEČEK, E. *Mezinárodní měnový systém: otázka konvertibility, stability a likvidity*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2000. 247 s. ISBN 80-246-0081-1.

PLCHOVÁ, B., ABRHÁM, J., HELÍSEK, M. *Česká republika a EU*. 1. vydání. Praha: Agentura KRIGL, 2010. 206 s. ISBN 978-80-86912-39-4.

SCHMIDT, H. *Sebezáchova Evropy. Perspektivy 21. století*. 1. vydání. Praha: Paseka, 2003. 179 s. ISBN 80-7185-561-8.

ZAHRADNÍK, P. *Vstup do Evropské unie: přínosy a náklady konvergence*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. 359 s. ISBN 80-7179-472-4.

Internetové zdroje:

BANK OF ENGLAND.CO.UK. *Statistical Interactive Database - interest & exchange rates data* [online]. 2011. [cit. 2011-03-26]. Dostupné z www:

<<http://www.bankofengland.co.uk/mfsd/iadb/fromshowcolumns.asp?Travel=NIxIRxSUx&FromSeries=1&ToSeries=50&DAT=RNG&FD=1&FM=Jan&FY=1963&TD=28&TM=Apr&TY=2011&VFD=Y&html.x=16&html.y=13&CSVF=TT&C=E7D&Filter=N>>.

BUSINESSINFO.CZ. *Měnová politika Evropské unie* [online]. 2011a. [cit. 2011-01-16]. Dostupné z www: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/menova-politika-evropske-unie/1000521/11016/#b6>>.

BUSINESSINFO.CZ. *Velká Británie: Ekonomická charakteristika země* [online]. 2011b. [cit. 2011-01-18]. Dostupné z www: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/velka-britanie-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000687/>>.

BUSINESSINFO.CZ. *Velká Británie: Trend ekonomických ukazatelů má pozitivně nasměrovat nová koncepce* [online]. 2011c. [cit. 2011-01-17]. Dostupné z www: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/velka-britanie/britanie-ekonomicky-vyvoj-strategie/1000687/59712/>>.

BUSINESSINFO.CZ. *Velká Británie: Zahraniční obchod země* [online]. 2011d. [cit. 2011-01-17]. Dostupné z www: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/velka-britanie-zahranicni-obchod-zeme/6/1000687/>>.

CNB.CZ. *Analýzy stupně ekonomické sladěnosti České republiky s eurozónou 2010* [online]. 2011. [cit. 2011-04-06]. Dostupné z www: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/analyzy_sladenosti_2010.pdf>.

DVOROKOVÁ, K. *Přednášky z předmětu Měnová politika EU* [online]. 2009. [cit. 2010-01-14]. Dostupné z www: <<http://moodle.vsb.cz>>.

EUROPA.EU. *Cohesion Policy 2007-13* [online]. 2010. [cit. 2011-03-14]. Dostupné z www: <http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas2007/fiche/uk_en.pdf>.

EUROSKOP.CZ. *Eurozóna v roce 2009* [online]. 2011a. [cit. 2011-01-16]. Dostupné z www: <<http://www.euroskop.cz/744/sekce/aktualni-stav/>>.

EUROSKOP.CZ. *Eurozóna: Základní informace* [online]. 2011b. [cit. 2011-01-16]. Dostupné z www: <<http://www.euroskop.cz/318/sekce/zakladni-informace/>>.

EUROSKOP.CZ. *Spojené království v Evropské unii* [online]. 2011c. [cit. 2011-01-17]. Dostupné z www: <<http://www.euroskop.cz/395/sekce/spojene-kralovstvi-v-evropske-unii/>>.

EUROSTAT.EUROPA.EU. *Eurostat Statistical Books: External and intra-EU trade - statistical yearbook* [online]. 2011a. [cit. 2011-04-03]. Dostupné z www: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-GI-10-002/EN/KS-GI-10-002-EN.PDF>.

EUROSTAT.EUROPA.EU. *External and intra-European Union Trade* [online]. 2011b. [cit. 2011-04-03]. Dostupné z www: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/external_trade/documents/ExtraIntraMonthlyEUTrade_ENVol03-2010_0.pdf>.

EUROSTAT.EUROPA.EU. *Regional statistics* [online]. 2011c. [cit. 2011-03-15]. Dostupné z www: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/main_tables>.

EUROSTAT.EUROPA.EU. *Statistics* [online]. 2011d. [cit. 2011-03-15]. Dostupné z www: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>>.

FINANCE.CZ. *Světové makroukazatele: HDP na obyvatele v PPS* [online]. 2011a. [cit. 2011-03-26]. Dostupné z www: <<http://www.finance.cz/ekonomika/svetove-makroukazatele/HDP-obyvatele/>>.

FINANCE.CZ. *Světové makroukazatele: Nezaměstnanost* [online]. 2011b. [cit. 2011-04-02]. Dostupné z www: <<http://www.finance.cz/ekonomika/svetove-makroukazatele/nezamestnanost/>>.

FINANCE.CZ. *Světové makroukazatele: Vývoj inflace* [online]. 2011c. [cit. 2011-03-26]. Dostupné z www: <<http://www.finance.cz/ekonomika/svetove-makroukazatele/inflace/>>.

HORVÁTH, R., KOMÁREK, L.: *Optimum Currency Area Theory: A Framework Toward Discussions of Monetary Integration*. Czech Journal of Economics and Finance. 2002a. No. 2. Dostupné z www: <http://www.cnb.cz/cs/vyzkum/vyzkum_publicace/cnb_wp/2003/cnbwp_2003_10.html>.

HORVÁTH, R., KOMÁREK, L. *Teorie optimálních měnových zón: rámec k diskusím o monetární integraci* [online]. 2002b. [cit. 2011-04-14]. Dostupné z www: <<http://moodle.vsb.cz/vyuka/course/view.php?id=117>>.

JANDL, D. *Britové prý kvůli krizi pokukují po euru. A nejsou sami*. [online]. 2008. [cit. 2011-01-19]. Dostupné z www: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/clanek.phtml?id=623574>>.

MFCR.CZ. *Vyhodnocení plnění Maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR a eurozónou* [online]. 2011. [cit. 2011-03-26]. Dostupné z www: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyhodnoceni_Maastricht_2010_pdf.pdf>.

OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS. *Statistical bulletin: UK Trade* [online]. a2011. [cit. 2011-04-02]. Dostupné z www: <<http://www.statistics.gov.uk/pdffdir/trd0311.pdf>>.

OFFICIAL-DOCUMENTS.CO.UK. *UK membership of the single currency* [online]. b2011. [cit. 2011-04-02]. Dostupné z www: <<http://www.archive2.official-documents.co.uk/document/cm57/5776/5776-01.html>>.

OSN.CZ. *Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj* [online]. 2011. [cit. 2011-01-18]. Dostupné z www: <<http://www.osn.cz/system-osn/specializovane-agentury/?sub=167>>.

PROCHÁZKA, P. *Euro a Velká Británie* [online]. 2003. [cit. 2011-01-16]. Dostupné z www: <http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2003/cl_03_030417.html>.

SAGEPUB.COM. *Have UK and Eurozone Business Cycles Become More Correlated?* [online]. 2011. [cit. 2011-04-02]. Dostupné z www: <<http://ner.sagepub.com/content/182/1/58.abstract>>.

WIKIPEDIA.ORG. *Světová banka*. [online]. 2011. [cit. 2011-01-18]. Dostupné z www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD_bank%C3%A1_pro_obnovu_a_rozvoj>.

WORDPRESS.COM. *Seeking Alpha: Global Economic Review-Baltic Dry Index Fears Are Overdone* [online]. 2010. [cit. 2011-04-03]. Dostupné z www: <<https://terrydata.wordpress.com/category/economics/economic-cycle/>>.

ZAVEDENIEURA.CZ. *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou (2010)* [online]. 2011. [cit. 2011-03-26]. Dostupné z www: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_vyhodnoceni_maastr_kriter_388.html>.

Seznam zkratek

AD	Aggregate Demand
AS	Aggregate Supply
D.C.	District of Columbia
EA	Euro Area
ECB	European Central Bank / Evropská centrální banka
ECU	European Currency Unit
EHS	Evropské hospodářské společenství
EMA	European Monetary Agreement
EMS	Evropský měnový systém / European Monetary System
EPU	European Payments Union / Evropská platební unie
ERM	Exchange Rate Mechanism
ES	Evropské společenství / Evropská společenství
EU	Evropská unie / European Union
FDI	Foreign Direct Investment
GBP	Great Britain Pound
HICPs	Harmonized Index of Customer Prices
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development
ICSID	International Centre for Settlement of Investment Disputes
IDA	International Development Association
IFC	International Finance Corporation
IMF	International Monetary Fund
HDP	Hrubý domácí produkt
HMU	Hospodářská a měnová unie
JVT	Jednotný vnitřní trh
LRAS	Long-Run Aggregate Supply
MIGA	Multilateral Investment Guarantee Agency
MMF	Mezinárodní měnový fond
NUTS	Nomenclature des Unités Statistiques
OCA	Optimum Currency Area
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
OEEC	Organization for European Economic Cooperation
OSN	Organizace spojených národů
PPS	Parita kupní síly
SITC	Standard International Trade Classification
SRAS	Short-Run Aggregate Supply
SRN	Spolková republika Německo
USA	United States of America
USD	United States Dollar
WB	World Bank

Seznam tabulek, grafů a obrázků

Seznam tabulek:

- Tabulka 3.1: Charakteristické znaky Whiteova a Keynesova plánu
- Tabulka 3.2: Seznam členských zemí eurozóny
- Tabulka 3.3: Čistý dluh veřejného sektoru Velké Británie (% HDP)
- Tabulka 3.4: Míra inflace států eurozóny a Velké Británie v období 2005 - 2009 (v %)
- Tabulka 3.5: Dlouhodobá úroková sazba v Británii v období 2005 - 2010 (v %)
- Tabulka 4.1: Otevřenost britské ekonomiky (export + import / HDP, v %)
- Tabulka 4.2: Míra dlouhodobé nezaměstnanosti (v %)
- Tabulka 4.3: Klasifikace NUTS ve Velké Británii
- Tabulka 4.4: Regionální disparity v míře dlouhodobé nezaměstnanosti (NUTS 1, v %)
- Tabulka 4.5: Podíl tříd SITC na exportu v roce 2009 (v mil. EUR)
- Tabulka 4.6: Podíl tříd SITC na exportu v roce 2009 (v %)
- Tabulka 4.7: Růst reálného HDP (meziroční změna, v %)
- Tabulka 4.8: Ekonomická úroveň Velké Británie a eurozóny (HDP na obyvatele v PPS)
- Tabulka 4.9: Cenové hladiny ve Velké Británii, EU-27 a v eurozóně (HICPs, 2005 = 100)
- Tabulka 4.10: Míra inflace ve Velké Británii, EU-27 a v eurozóně (v %)
- Tabulka 4.11: Výsledková karta OCA kritérií pro Velkou Británii

Seznam grafů:

- Graf 2.1: Logika teorie optimální měnové oblasti
- Graf 2.2: Asymetrické šoky v modelu AS - AD
- Graf 2.3: Poptávkový asymetrický šok v modelu AS - AD
- Graf 2.4: Působení automatických vyrovnávacích mechanismů v modelu AS - AD
- Graf 2.5: Symetrické šoky v modelu AS - AD
- Graf 2.6: Náklady členství v měnové unii a otevřenost ekonomiky
- Graf 2.7: Vztah mezi přínosy členství v měnové oblasti a otevřeností ekonomiky
- Graf 2.8: Analýza nákladů a přínosů spojených se členstvím v měnové oblasti
- Graf 2.9: Hypotéza endogenity procesu měnové integrace - optimistický pohled
- Graf 2.10: Obsfeld - Krugmanův model
- Graf 4.1: Podíl tříd SITC na exportu v roce 2009 (v %)
- Graf 4.2: Sladěnost ekonomického cyklu Velké Británie s eurozónou a EU-27 (meziroční změny reálného HDP)

Seznam obrázků:

- Obrázek 4.1: Kompenzace a otevřenost ekonomiky

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. - autorský zákon, zejména § 35 - užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 - školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně ke své vnitřní potřebě diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 29. dubna 2011

Vendula Beránková

Adresa trvalého pobytu studenta:

Na Farském 1130, Šenov, 739 34

Seznam příloh

1. Míra inflace členských států EU v období 2005 - 2009 (v %)
2. Vývoj míry dlouhodobé nezaměstnanosti v Británii, EU-27 a eurozóně (v %)
3. Klasifikace NUTS ve Velké Británii
4. Mapa regionů NUTS 2
5. Sladěnost hospodářského cyklu Británie s eurozónou (meziroční změny reálného HDP)

